

Naselbina na Soviču nad Postojno iz bronaste in železne dobe

Bronze and Iron Age hilltop settlement on Sovič above Postojna (Slovenia)

Manca OMAHEN GRUŠKOVNJAK

Izvleček

V prispevku predstavljamo rezultate arheoloških raziskav, ki so v letih 2016, 2017 in 2020 potekale na najdišču Sovič nad Postojno, že znano prazgodovinsko in rimsko naselbino. Pri tem so bili odkriti naselbinski ostanki iz bronaste in starejše železne dobe, poznega latena, rimskega obdobja in novega veka.

Prispevek se osredotoča na najdbe iz bronaste in starejše železne dobe. Najstarejše najdbe segajo v čas srednje bronaste dobe, najmlajše pa na konec starejše železne dobe. Lončenina kaže na povezave s severovzhodno Italijo, zahodno Slovenijo in Istro, pa tudi z Ljubljansko kotlino.

Ključne besede: JZ Slovenija; Notranjska; Postojna; srednja in pozna bronasta doba; starejša železna doba; naselbina; lončenina

Abstract

In this paper, we present the results of the archaeological research that took place in 2016, 2017, and 2020 on Sovič above Postojna, a previously known prehistoric and Roman settlement. Settlement remains from the Bronze and Early Iron Age, late La Tène Period, Roman period, and Modern period were discovered.

The paper focuses on finds from the Bronze and Early Iron Ages. The earliest finds originate from the Middle Bronze Age and the latest to the end of the Early Iron Age. The pottery shows connections with northeastern Italy, western Slovenia, and Istria, as well as with the Ljubljana basin.

Keywords: SW Slovenia; Notranjska; Postojna; Middle and Late Bronze Age; Early Iron Age; settlement; pottery

Arheološko najdišče Sovič leži na istoimenskem hribu tik nad Postojno (*sl. 1*), ki ga sestavljajo kredni in paleocenski apnenci.¹ Hrib je danes pretežno pogozden, s posameznimi travniki na severovzhodnem pobočju. Na vrhu je bil v 12. stoletju postavljen grad Adlsberg, ki je pogorel

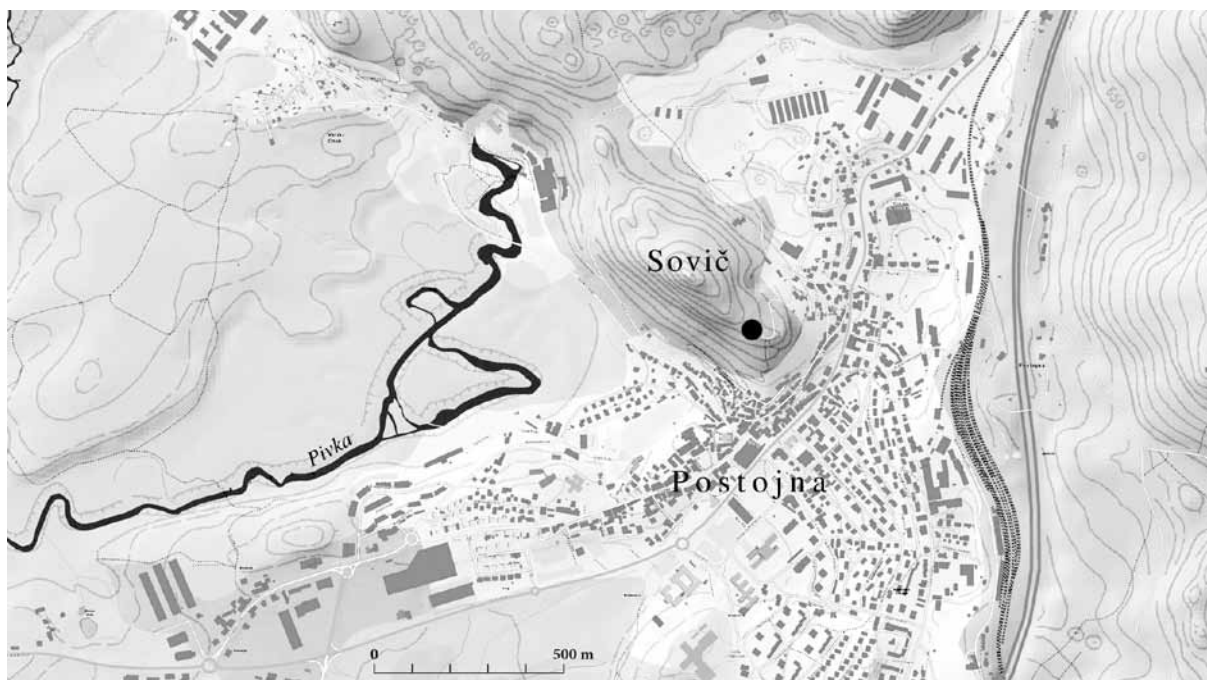
leta 1689,² cerkev sv. Uršule na njem pa se prvič omenja leta 1598. Temelji te cerkve, ki je bila opuščena v drugi polovici 18. st.,³ so bili raziskani februarja 2020.⁴

¹ Placer 1995, 553, sl. 1. Glej še tu Bavdek.

² Jakič 1995, 142.

³ Kos, Umek 1985, 112.

⁴ Gruden 2020.

Sl. 1: Sovič nad Postojno z označeno lego raziskav v letih 2016, 2017 in 2020. M. = 1:20 000.

Fig. 1: Sovič above Postojna with marked location of archaeological excavation in 2016, 2017, and 2020. Scale = 1:20 000. (Vir / Map source: Atlas okolja © ARSO)

ZGODOVINA RAZISKAV

Sovič je že dlje časa znan kot lokacija prazgodovinske naselbine in domnevnega rimskega kastela. Že v 19. stoletju se s hriba omenja najdba bronaste zapestnice.⁵ Glede na do sedaj znane najdbe je bil hrib poseljen v železni dobi in nato ponovno v rimskem obdobju, poselitev pa se je nadaljevala tudi v poznoantično obdobje. Mehtilda Urleb je predvidevala, da gre v tem primeru za rimsko utrdbo.⁶ Najdišče so močno poškodovali recentni posegi – vodni zbiralniki (sl. 2: A–C), vojaški jarki in trimaska steza.⁷

Zaradi naključnih najdb, ki jih je leta 1999 v Notranjski muzej v Postojni prinesel domačin, so bili v letih 2000 in 2003 na jugozahodnem in jugovzhodnem pobočju opravljene sistematični terenski pregledi. Leta 2002 je bil izdelan tudi topografski načrt Soviča.⁸ Sledovi prazgodovinske in rimskodobne poselitve so bili leta 2011 odkriti pod južnim pobočjem Soviča, na stiku Vegove ulice in ulice Kot.⁹

⁵ Urleb 1975, 158; z navedbo starejše literature.

⁶ Urleb 1985, 135–137; Horvat 2005, 226.

⁷ Bavdek 2006, 153, 154.

⁸ Bavdek 2006, 153, 154; glej tu Bavdek, sl. 5.

⁹ Josipovič, Jurca, Rupnik 2011, 13–25; glej tu Bavdek.

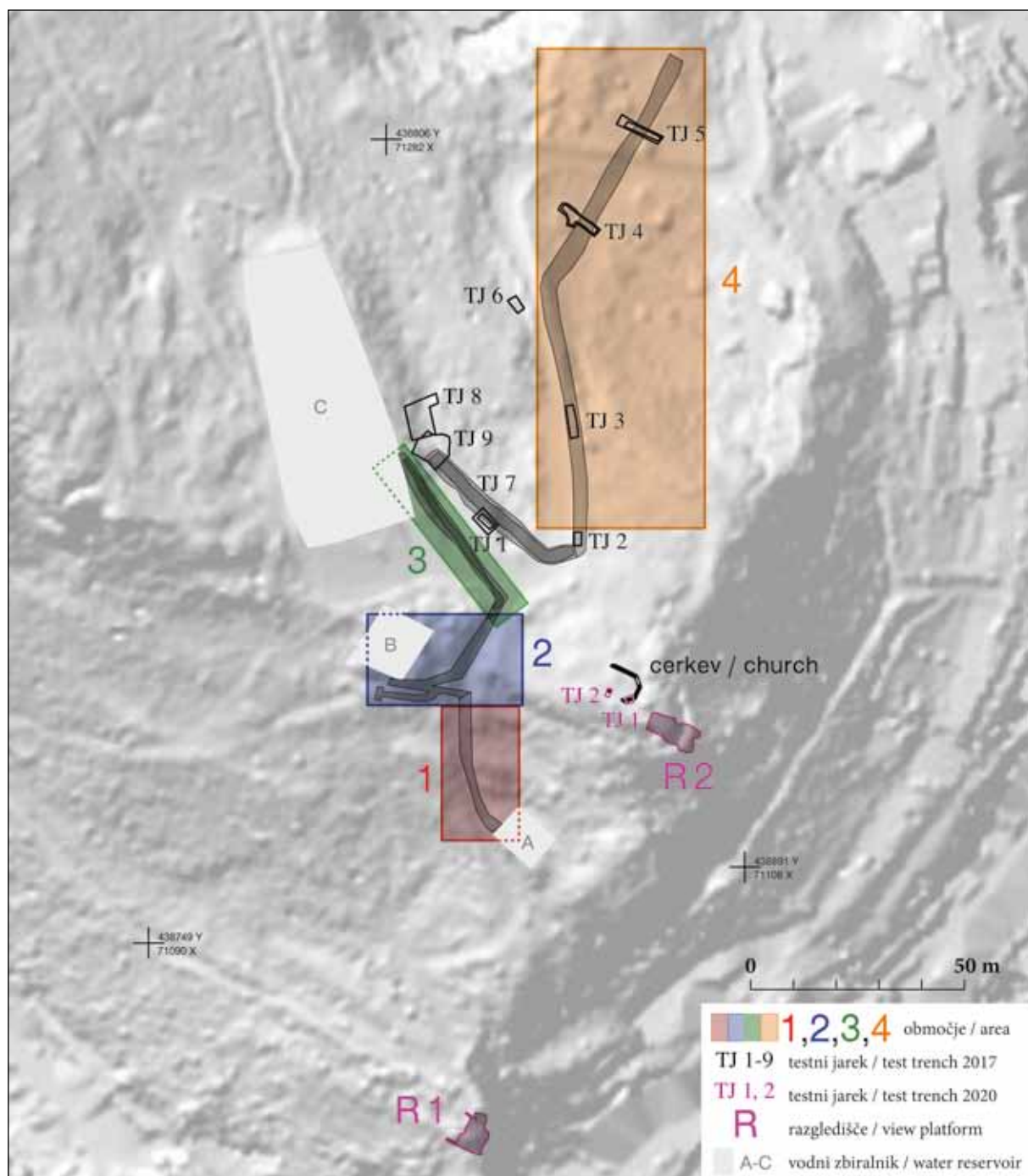
Območje Soviča je bilo ponovno pregledano po žledolomu leta 2014. Zabeležene so bile jame, ki so nastale zaradi izrutja dreves. Najdišče je bilo dodatno poškodovano zaradi novih gozdarskih poti, po pripovedovanju gozdarjev naj bi najdišče preiskali tudi neznanci z detektorji kovin. Zabeležene so bile železnodobne, visoko- in poznosrednjeveške ter novoveške najdbe.¹⁰ Izdelan je bil tudi digitalni model reliefa Soviča, na katerem so med drugim vidni domnevni nasipi prazgodovinskega gradišča ter domnevne prazgodovinske naselbinske terase.¹¹ Novejše raziskave, ki so delno predstavljene v tem prispevku, so odkrile sledove poselitve ne le v bronasti in starejši železni dobi, temveč tudi v poznolatskem in rimskem obdobju.

ARHEOLOŠKA IZKOPAVANJA V LETIH 2016, 2017 IN 2020

Arheološka izkopavanja v letih 2016 in 2017 na Soviču so potekala v okviru prenove vodovodne napeljave (sl. 2). Na hribu namreč stojijo trije vodni zbiralniki iz različnih časovnih obdobj (sl. 2: A – avstro-ogrski, B – italijanski in C – jugoslovanski

¹⁰ Jerala et al. 2015, 34–39; Fabec 2017, 170, 171.

¹¹ Rutar 2015, 16–23.

Sl. 2: Sovič. Pregledni načrt vseh izkopov v letih 2016, 2017 in 2020. M. = 1:1500.

Fig. 2: Sovič. The general plan of the excavations in 2016, 2017 and 2020. Scale = 1:1500.
(Vir / Lidar source: Atlas okolja © ARSO)

iz sedemdesetih let prejšnjega stoletja). Zbiralniki so bili prenovljeni, načrtovane so bile nove cevne povezave med njimi ter nova povezava do mesta Postojna.¹²

¹² Arheološki nadzor ob gradnji nove vodovodne napeljave se je začel septembra 2016. Izvajalo ga je

Sprva so dela potekala po delno v skalo vkle-
sani cesti na jugozahodnem pobočju Soviča, med
obema starejšima zbiralnikoma (sl. 2: območji 1

podjetje Avgusta v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji
in pod strokovnim nadzorom pristojne konservatorke
Patricije Bratina (ZVKDS, OE Nova Gorica).

in 2), ki je uničila kakršnekoli morebitne ostaline na tem mestu. Ko pa je izkop dosegel raven plato pri najmlajšem zbiralniku (*sl. 2: območje 3*), je takoj zadel na arheološke plasti. Od tod dalje so izkopavanja potekala ročno, z izjemo strojnega odstranjevanja modernih nasutij iz apnenčevih lomljencev, ponekod debelih tudi do 2 m, ki so nastala ob gradnji najmlajšega zbiralnika (C).¹³ Ta nasutja so prekrila gozdni humus in arheološke plasti pod njim.

Pred nadaljnimi deli, natančneje izkopom za vodovodno napeljavo od najmlajšega zbiralnika (C) do mesta, je bil na načrtovani trasi marca 2017 opravljen arheološki testni izkop z jarki (TJ 1–6; *sl. 2*).¹⁴ Na podlagi teh rezultatov je bil julija istega leta del trase pri zbiralniku izkopen ročno (*sl. 2: TJ 7*), na preostalem delu trase po severovzhodnem pobočju Soviča pa sta potekala le nadzor in arheološko dokumentiranje ob gradnji (*sl. 2: območje 4*). Tukaj je izkop potekal po 7 m dolgih odsekih, profil vsakega odseka je bil posebej dokumentiran in oštevilčen. Septembra istega leta je bil narejen še manjši izkop, namenjen lociranju stare napeljave (*sl. 2: TJ 8*), ki pa ni posegel v arheološke plasti. Na koncu je bilo treba izkopati še preostali del med severozahodnim koncem trase in vhodom v zbiralnik, kjer naj bi se nanj izvedel priklop novih cevi (*sl. 2: TJ 9*).¹⁵

Zadnje raziskave so na Soviču potekale februarja 2020 zaradi načrtovane ureditve sprehajalne poti in dveh razgledišč. Arheološka izkopavanja so potekala na lokacijah obeh razgledišč (*sl. 2: R 1 in R 2*), na lokaciji cerkve sv. Uršule pa sta bila izvedena dva manjša testna jarka (*sl. 2: TJ 1/1020 in TJ 2/2020*) in očiščeni njeni zidovi.¹⁶

Stratigrafski oris

Geološka osnova na arheološkem najdišču je bila apnenčeva skala s posameznimi žepi rdečkaste meljaste gline, v enem primeru pa olivno rjave peščene gline. Predvsem na območju 3, v izkopu TJ 7 in na severnem delu območja 4 so bile odkrite plasti in naselbinski ostanki iz latenskega in rimskega obdobja, v testnem jarku 9 pa v skalo vklesana poznolatenška stavba. Lončenina iz teh obdobjev je bila odkrita tudi v profilu izkopa za

napeljavo severno od zaščitenega območja (obm. 4 – severno od TJ 5). Najdena je bila tudi lončenina iz srednjega in novega veka.

Ostaline iz pozne bronaste in starejše železne dobe so bile odkrite na južnem delu območja 3 in so verjetno povezane z naselbinskimi terasami, opaznimi na južnem pobočju Soviča.¹⁷ Dve jami (SE 330 in SE 331)¹⁸ sta bili domnevno vklesani v skalo (*sl. 3a,b*). Zapolnjeni sta bili s svetlo olivnorjavo peščeno glino (*sl. 3c: SE 330/SE 322 in SE 331/SE 329*), v kateri so bili kosi prazgodovinske lončenine (npr. *t. 3: 36–38 in 43*). Še ena takšna jama je bila v profilu na južnem začetku območja 3 (SE 316¹⁹). Zapolnjena je bila s tanko plastjo rdeče (SE 315) in olivno rumene peščene gline nad njo (SE 317). Velika količina odlomkov prazgodovinske lončenine je bila najdena tudi v sekundarni legi – v zaplatah humusa nad temi jamami (SE 314 = SE 328 in SE 321) (npr. *t. 1: 3–15; 2 in t. 3: 34,35*).

Zaplata plasti iz časa bronaste ali starejše železne dobe je bila odkrita na severnem delu območja 4 (SE 403 in SE 412) (npr. *t. 4: 50*) pod mlajšimi latenskimi plastmi.

Na drugih mestih so bronastodobne in železnodobne najdbe izključno v premešanih plasteh ali zasutjih: nekaj v zasutju nad ostanki poznolatenškega ali rimskega objekta na območju 3 (SE 349), v latenskodobni plasti na območju 4 (SE 406) in rimskodobnih plasteh na območjih 3 (SE 323) in 4 (SE 423), v izkopu TJ 7 (SE 706, SE 723, SE 709 in SE 722), pa tudi v humusu (območje 3/SE 350; TJ 7/SE 704) ter v novodobnih plasteh, povezanih z urejanjem cestišč in gradnjo zbiralnikov na območjih 1 (SE 125) in 2 (SE 220) ter med strojnim izkopom drugih novodobnih ali erozijskih plasti na območjih 3, 4 in v testnih jarkih.

Prazgodovinska lončenina je bila najdena še v plasti med razpokami v skali na razglediščih 1 in 2 (SE 109 in SE 203) leta 2020.

Na Soviču so bili najdeni kosi prazgodovinske keramike tudi med strojnim izkopom novodobnih ali erozijskih plasti.

Tipološka in kronološka opredelitev najdb

Med arheološkimi izkopavanji na Soviču v letih 2016–2020 je bilo skupno odkritih 6433 odlomkov

¹³ Omahen, Rupnik 2017a; Omahen 2017, 169, 170.

¹⁴ Omahen, Rupnik 2017b.

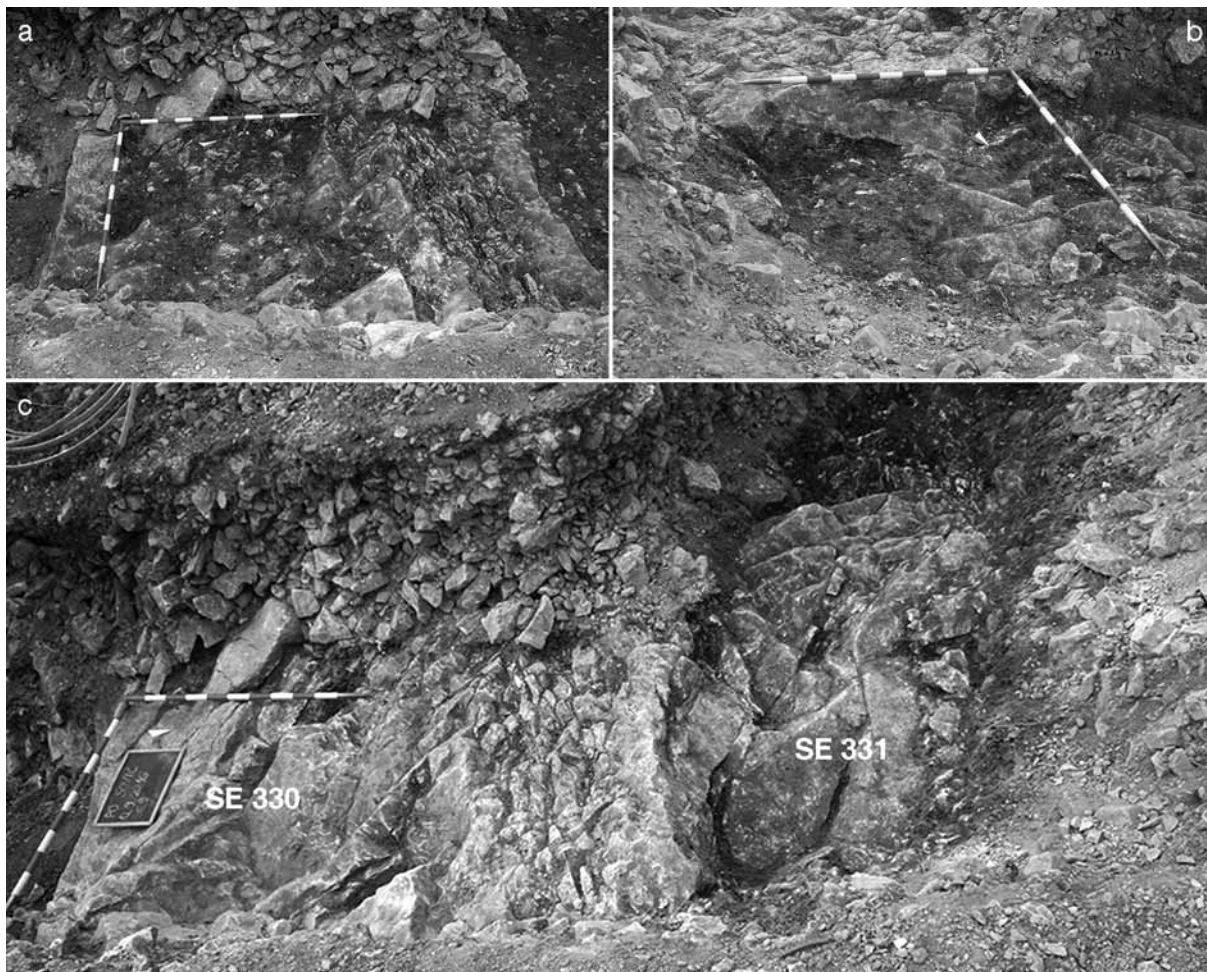
¹⁵ Omahen, Rupnik 2019; Omahen 2018, 212–214.

¹⁶ Gruden 2020.

¹⁷ Rutar 2015.

¹⁸ Jama SE 330 (0,83 × 0,76 m; glob. 0,3 m); jama SE 331 (0,78 × 0,72 m; glob. 0,35 m).

¹⁹ Jama SE 316 (šir. 0,32 m; glob. 0,3 m).

Sl. 3: Sovič, izkopavanja 2016. Območje 3, jami SE 330 in SE 331. – Zapolnjeni jami: SE 330 s polnilom SE 322 (a) in SE 331 s polnilom SE 329 (b). – Izpraznjeni jami (c). Pogled: proti SZ (a), JZ (b), Z (c).

Fig. 3: Sovič, excavation 2016. Area 3, Pits SE 330 and SE 331. – Pit SE 330 with the fill SE 322 (a); Pit SE 331 with the fill SE 329 (b). [SE = SU]. – Emptied pits (c). View: towards NE (a), SZ (b), W (c).

lončenine in drugih keramičnih predmetov, kot so predilna vretenca, tkalske uteži in svitki. Med najdbami so odlomki, ki so časovno manj oprijemljivi ali se pojavljajo v širokem časovnem razponu, kot so s prstnimi odtisi razčlenjena rebra in neokrašene sklede z uvihanimi ustji, zato se bomo tukaj omejili le na kronološko bolj opredeljive kose. Pri datacijah sem upoštevala lokalne kronološke sheme.²⁰ Pri slovenjenju italijanskih izrazov *Bronzo Medio*, *Bronzo Recente*, *Bronzo Finale*, *Iniziale età del ferro* in *Evoluta età del ferro* sem se oprla na prispevek Vesne Svetličič.²¹ *Prima età del ferro* prevajam kot starejša železna doba, razen ko je

iz drugih podatkov jasno, da gre za zgodnjo oz. začetek železne dobe.

Med najstarejše najdbe sodi kos ostenja posode z bradavico, obkroženo z enojno kaneluro (*t.* 5: 67). Tovrstne najdbe iz Slovenije in okoliških pokrajin je pred kratkim zbrala Ida Murgelj.²² Če povzamemo njene ugotovitve, je začetke takšnega okrasa iskati v severnih delih Karpatske kotline v zgodnji bronasti dobi, v srednji bronasti dobi se razširi na ozemlju od Madžarske, Moravske, Avstrije in Slovenije do Istre in severne Italije. Pojavlja se še na najdiščih virovitiške skupine in v horizontu Oloris–Podsmreka, kasneje pa ga ne zasledimo več.²³

²⁰ Npr. Cardarelli 1983; Borgna et al. 2018, sl. 3; Peroni 1994; Tasca, Putzolu, Vincenzutto 2018; Mihovilić 2001; Guštin 1973, 1979; Teržan, Trampuž 1973.

²¹ Svetličič 1997a, 45.

²² Murgelj 2018.

²³ Murgelj 2018, 58.

V srednjo ali mlajšo bronasto dobo lahko verjetno opredelimo fragment oglatega ročaja s kanelurami in vrezi (*t.* 2: 21), ki ima najboljše vzporednice na Jelarih²⁴ ter na najdišču Montedoro²⁵ iz časa *Bronzo Medio-Recente* po Cardarelliju, le da omenjena fragmenta nista okrašena s kanelurami, ampak z navpičnimi nalepljenimi rebri, ki pa dosežejo enak učinek.

Okras krožnih kanelur okoli izbokline oz. bradavice (*t.* 2: 31 in najverjetneje 32) se na Serminu pojavlja v plasti, ki je datirana v obdobje od srednje do pozne bronaste dobe po italijanski kronologiji, čeprav se v njej pojavljajo tudi najdbe iz zgodnje železne dobe. Vesna Svetličič fragment opredeljuje v čas srednje do mlajše bronaste dobe, tj. Bd B–Ha A.²⁶ Na lokaciji Braida Roggia v Pozzuolo del Friuli ga najdemo v plasti 2 iz časa razvite *Bronzo Recente* oz. Bd D.²⁷ Pojavlja se tudi v Nezakciji, poleg sporadičnih najdb tudi na vrčkih iz grobov V/27 in VI/27, datiranih v 11. st.²⁸ Odlomki s podobnim okrasom, predvsem tistemu na *t.* 2: 32, so znani s kaštelirja Sv. Duh pri Novigradu iz časa *Bronzo Recente* in začetka *Bronzo Finale* (Br D, Ha A) ter z Limske gradine iz časa od 13./12. st. in vsaj do 9./8. st., tj. BdD/HaA1–Ha C0.²⁹ Na Jelarih je takšen okras na posodi iz časa od *Bronzo Medio* do *Finale* 1.³⁰

V izkopu TJ 6 je bil v novodobni ali erozijski plasti pobran tunelast ročaj posode (*t.* 5: 60). Takšni ročaji so značilni za velike posode v srednji in mlajši bronasti dobi. Znani so npr. iz Tomaja,³¹ s Kaštelirja pri Novi vasi in iz jame Valeron,³² v Pozzuolu del Friuli – Cjastiei (3. faza)³³ ter z Limske gradine.³⁴

Med najdbami je tudi nekaj na notranji strani fasetiranih ustij posod. V polnilu jame 331 na območju 3 (SE 329) je bilo najdeno izvihano ustje z dvema fasetama na notranji strani (*t.* 3: 43).

Takšna ustja najdemo na posodah z istrskih in kraških kaštelirjev, Maša Sakara Sučević jih uvršča v tip 7.20 in jih datira v železnodobno stopnjo Istra I po Mihovilič oz. Ha A2 po Reineckeju. V Furlaniji se takšna ustja pojavljajo v 9. st. oz. Ha B3.³⁵ Kot primere lahko navedemo najdbe s Sermina,³⁶ Cattinare³⁷ in Jelarih.³⁸ Na najdišču Variano di Basiliano pri Vidmu imajo podobna ustja lonci iz 3. faze naselbine, prav tako datirane v čas *Bronzo Finale*.³⁹ Na grobišču Brežec je takšno ustje zabeleženo med sporadičnimi najdbami.⁴⁰ V osrednji in vzhodni Sloveniji so bila takšna ustja najdena v Ljubljani na Tribuni, v I. fazi naselbine, datirani v Ha A2/B1.⁴¹

Primerjave za fasetirano ustje z odtisi nohta, kot je na *t.* 1: 10, lahko najdemo na Cattinari v kontekstih iz časa *Bronzo Finale* 2 in *Prima età del ferro* oz. Ha A2 in Ha C,⁴² v plasteh druge faze (11.–9. st.) v Pozzuolo del Friuli – Cjastiei⁴³ in na Serminu.⁴⁴ Podobna ustja z vrezi na ustju in le eno faseto so bila najdena tudi na najdišču Ponte S. Marco iz časa *Bronzo Recente* oz. Bd D.⁴⁵ Na Soviču je bilo najdeno še eno ustje posodice (*t.* 1: 14), ki ima le eno faseto in drugače od ustja na *t.* 1: 8 verjetno prehaja v stožčast vrat. Primerjave lahko najdemo na najdišču Ponte S. Marco iz časa *Bronzo Recente*, še več pa iz *Finale* oz. Bd D in Ha A.⁴⁶ Tretje fasetirano ustje posode (*t.* 1: 11) ima primerjave na najdišču Stari grad nad Vipavo med fragmenti iz časa *Bronzo Medio* in *Recente* po Cardarelliju oz. Bd B–Ha A.⁴⁷ Podobno ustje ima tudi lonec iz Tomaja, najden v kontekstu, ki je radiokarbonsko datiran v čas od sredine 11. do konca 9. st.⁴⁸ Na grobišču Kaštel pri Bujah so bila odkrita v bližini groba 16 in s primerjavami datirana v čas od *Bronzo Recente* 1 do prehoda *Bronzo Finale* v *Prima età del ferro* oz. Bd D–Ha B1.⁴⁹

³⁵ Sakara Sučević 2012, 100, 111, 175–180.

³⁶ Horvat 1997, t. 39: 18.

³⁷ Crismani 2005, 128, gruppo 12, t. 5: 44,45.

³⁸ Degrassi 1997, 96; Borgna 1997a, 106, t. 19: 21; tu je datirana v čas *Bronzo Finale* oz. Ha A.

³⁹ Cássola Guida, Corazza 2005, 224, sl. 5.

⁴⁰ Ruaro Loseri et al. 1977, t. 32: 10.

⁴¹ Vojaković 2013a, 281; Vojaković 2013b, 82, t. 39: 11; 57: 6.

⁴² Crismani 2005, 120, 130, gruppo 13, t. 5: 46.

⁴³ Mizzan 1996, 181, 182, t. 93: 605.

⁴⁴ Svetličič 1997a, 51; Horvat 1997, t. 39: 18.

⁴⁵ Poggiani Keller 1994, 96, sl. 67: 3.

⁴⁶ Poggiani Keller 1994, 96, 97, sl. 67: 3; 68: 8.

⁴⁷ Bratina 2018, 179, op. 1, sl. 4: 9.

⁴⁸ Bratina 2014, 593, sl. 38.4: 1.

⁴⁹ Cestnik 2009, 52, t. 17: 3–5.

²⁴ Lonza 1981, t. 30: 4.

²⁵ Mizzan 1997, 42, 50, t. 5: 17.

²⁶ Svetličič 1997a, 53; Svetličič 1997b, 113; Horvat 1997, t. 30: 14–16.

²⁷ Borgna 1994, 181, sl. 35: 85.

²⁸ Mihovilič 2001, 48–53, t. 44: 1,39; 50: 1; 85: 2; 131: 8–11,15.

²⁹ Cardarelli 1983, 108, 110, t. 29: 3–5; 30: 4.

³⁰ Mizzan 1997, 46, t. 2: 10.

³¹ Fabec, Vinazza 2018, 22, t. 3: 27.

³² Sakara Sučević 2004, sl. 18: 7–9; npr. št. 662, 663, 665.

³³ Mizzan 1996, t. 113: 745; 124: 828; 131: 884; 143: 970.

³⁴ Urem 2012, t. 4: 11.

Skodela s klekom in odebeljenim ostenjem na trebuhu (*t. 1: 7*) je sorodna posodam, ki jih Cardarelli opredeljuje v *Bronzo Recente*, pa tudi nekaterim oblikam iz časa *Bronzo Finale 2* oz. Bd D–Ha A.⁵⁰ V Ljubljani ji najdemo primerjave v skodelah tipa Sk3b iz naselbine na Tribuni in v nekaterih skodelicah z grobišča SAZU iz faze Ljubljana Ib. Skodele tipa Sk3b sodijo med vodilne primerke faze Ljubljana I oz. Ha A1–Ha B2.⁵¹

V polnilu jame 330 na območju 3 (SE 322) je bil najden odlomek skodelice s presegačim ročajem (*t. 3: 37*). Starejše primerjave zanj najdemo na furlanskem najdišču Pramarine iz časa *Bronzo Medio* in *Recente* (natančnejša datacija je BM3–BR1/2; Bd C2 in D).⁵² Tamkajšnja skodelica ima trikoten ročaj, medtem ko je imela skodelica s Soviča trakast ročaj. Boljša primerjava so skodele, ki se pojavljajo v Ljubljani, tako na naselbini na Tribuni, kjer so uvrščene v tip Sk3a iz časa od I. do III. faze naselbine (HaA2/B1–Ha B2/B3),⁵³ kot tudi na grobišču SAZU v fazi Ib (Ha B1 in B2).⁵⁴

V zaplati humusa na območju 3 (SE 314 = SE 328) sta bili najdeni dve visoki skledi z dokaj ostro uvihanim in nekoliko odebeljenim ustjem (*t. 1: 3,4*). Maša Sakara Sučević takšne sklede na Kaštelirju pri Novi vasi uvršča v tip skled 6.1a, ki ga s primerjavami datira vse od 9. st. (Ha B3) do konca Ha D2–3.⁵⁵ Najdemo jih na grobiščih na Križni gori (grob 9, faza grobišča Ib oz. Podzemelj 1 oz. Ha B3),⁵⁶ v Tolminu,⁵⁷ Pod Kaculom pri Šmihelu (v grobovih 27, 47 in 10, slednji je datiran v stopnjo Notranjska 2b oz. Ha B3/C0)⁵⁸ ter na Serminu (iz časa pozne bronaste in zgodnje železne dobe oz. Ha A–Ha C).⁵⁹ Na Cattinari so datirane v čas *Bronzo Finale/Primo Ferro* oz. Ha A in prehod v Ha B1.⁶⁰ Na najdišču Pozzuolo del Friuli – Cjastiei so zastopane v 2. in 3. fazi, tj. 11.–8. stoletju oz.

Ha A2–Ha B3,⁶¹ na lokaciji Braida Roggia pa v plasti 2 iz časa *Bronzo Finale* oz. Ha A.⁶²

Odlomek na *t. 1: 8*, ki ima precej debele stene in podolgovato bradavico z odtisi šila na njej, je najverjetneje pripadal skledi z izvihanim ustjem. Oblikovno najbližje so ji latvice s Križne gore, kjer se pojavljajo v grobovih od faze Ib do IIB na grobišču, torej od Ha B3 do Ha C2.⁶³ Možne primerjave je najti še na tolminskem grobišču v grobu 191⁶⁴ in na naselbini v Kranju iz časa Ha B3/C1.⁶⁵ Na naselbini Pozzuolo del Friuli – Cjastiei je bila v kontekstu druge faze (10. in 9. st.; Ha B1–B3) zabeležena skleda s podobno okrašeno bradavico, le da ne gre za odtise šila, ampak za zareze.⁶⁶ Podobno okrašena bradavica je na posodi iz I. faze naselbine na Tribuni v Ljubljani, datirane v Ha A2/B1.⁶⁷

Na Soviču izvira iz plasti SE 423 (z rimskodobnimi najdbami) na območju 4 visoka skleda z uvihanim in ravno odrezanim ustjem in bradavico na njem (*t. 4: 53*), z najboljšimi primerjavami v grobovih 157, 184 in 280 v Tolminu iz časa Ha B1–Ha B3/C1⁶⁸ in na Šmihelu.⁶⁹ Majhen držaj iz rimskodobne plasti SE 323 na območju 3 (*t. 3: 40*) je verjetno prav tako del sklede z uvihanim ustjem.

Skleda z uvihanim ustjem, zaobljenimi rameni in drobnim ročajem (*t. 3: 35*) ima primerjave na Mostu na Soči, in sicer v grobu Sz 399, kjer je bila pridana tudi trebušasta posoda na nogi, značilna za stopnji Sv. Lucija Ib2 in Ic oz. Ha C,⁷⁰ ter v grobu Sz 1244 skupaj z bronasto dvozankasto fibulo okroglega preseka in očalasto fibulo brez osmice iz stopnje Sv. Lucija Ib2 oz. Ha C0.⁷¹ Takšna skleda je znana tudi z najdišč Cattinara iz časa *Bronzo finale* oz. Ha A⁷² in Gradisca di Spilimbergo.⁷³ V

⁵⁰ Cardarelli 1983, 98, 100, t. 19: 49; 22: 51.

⁵¹ Vojaković 2013a, 225, sl. 120: 23; Škvor Jernejčič 2014a, npr. sl. 4.52: 4.

⁵² Tasca, Putzolu, Vincenzutto 2018, 360, sl. 2: 3; Botti 2006, sl. 17: 132; 128.

⁵³ Vojaković 2013a, 225, 280–283, sl. 120: 22.

⁵⁴ Škvor Jernejčič 2014a, npr. 4.52: 17.

⁵⁵ Sakara Sučević 2004, 57, 58, sl. 7, št. 397.

⁵⁶ Urleb 1974, 32–34, t. 3: 6.

⁵⁷ V grobovih 1–9, 11, 33, 36, 65, 119 (Svoljšak, Pogačnik 2001, t. 1: 4,5,9; 8: 2; 15: 6; 7: 3; 22: 6).

⁵⁸ Guštin 1979, t. 38: 7; 40: 6; 45: 2.

⁵⁹ Svetličič 1997a, 49; Svetličič 1997b, 114; Horvat 1997, t. 3: 1,2.

⁶⁰ Crismani 2005, 134, gruppo XVII, t. 6: 59 in druge.

⁶¹ Mizzan 1996, 176–197, t. 31: 174; 111: 737.

⁶² Borgna 1994, 181, sl. 30: 38.

⁶³ Urleb 1974, 32–34, t. 1: 10,12; 4: 8; 5: 7,8,15; 7: 3; 11: 12; 12: 5,7,9; 15: 8; 29: 15.

⁶⁴ Svoljšak, Pogačnik 2001, t. 34: 3.

⁶⁵ Rozman 2004, 78, t. 4: 4; 6: 1.

⁶⁶ Mizzan 1996, 34–36, t. 67: 390.

⁶⁷ Vojaković 2013b, t. 46: 7.

⁶⁸ Svoljšak, Pogačnik 2001, t. 28: 3; 32: 2; 52: 7; Teržan 2002, 99.

⁶⁹ Guštin 1979, t. 69: 24; Urleb 1990, t. 2: 8.

⁷⁰ Teržan, Trampuž 1973, 422; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 30 I: 1.

⁷¹ Teržan, Trampuž 1973, 420; Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 119 D: 3.

⁷² Maselli Scotti 1983a, 207, t. 50: 7.

⁷³ Cássola Guida, Balista 2007, t. 75: 770.

Ljubljani se na grobišču SAZU podobne sklede pojavljajo v stopnji Ljubljana Ia1 in Ia1/2.⁷⁴

Majhen držaj posode s prstnim odtisom na sredini (*t.* 2: 22) ima primerjave na najdišču Stari grad nad Vipavo med najdbami iz časa *Bronzo Medio* in *Recente* oz. Bd B–D⁷⁵ ter v Ljubljani na Tribuni v I. fazi naselbine, tj. H A2/B1.⁷⁶

Ustje na *t.* 1: 15 ima številne primerjave na vipavskih, furlanskih, kraških in istrskih najdiščih iz časa pozne bronaste in začetka železne dobe oz. Ha A–Ha C1, kot so Gradišče nad Hrastjem,⁷⁷ Sermin,⁷⁸ Cattinara (kjer so posode s takimi ustji uvrščene v tip VIII iz časa *Primo ferro* oz. Ha C),⁷⁹ Pozzuolo del Friuli – Cjastiei (v prvi, drugi in tretji fazi, tj. od 11. do 8. st. oz. Ha A2–C1)⁸⁰ in na lokaciji Braida Roggia (v plasti 2 iz časa *Bronzo Finale* oz. Ha A).⁸¹ Takšna ustja s kaštelirja S. Polo pri Tržiču/Monfalcone so datirana na prehod *Bronzo Finale* (II) v *Èta del ferro* oz. Ha A2/B1,⁸² z Gradisca di Spilimbergo pa še v *Ferro antico* oz. Ha B2–C1.⁸³

V izkopu TJ 7 na Soviču je bil v plasti SE 723 med rimskodobnimi najdbami najden tudi prazgodovinski kos ostenja z nalepljenimi rebri v obliki girlande (*t.* 5: 66). Janez Dular tak okras uvršča v tip O4 in ga s primerjavami datira v čas HaB2/3 in C0.⁸⁴

Skleda ali skodela z navpičnimi kanelurami na največjem obodu iz plasti humusa SE 321 (*t.* 3: 34) je podobna skledam tipa 2.3a s Kaštelirja pri Novi vasi s primerjavami iz časa poznega obdobja KŽG.⁸⁵ Odlomka morda sorodne posodice sta bila najdena v Metuljah⁸⁶ in v Nezakciju.⁸⁷

Paličasti ročaji (*t.* 5: 58), nameščeni vodoravno na obod posode, se pojavljajo na loncih tipa Timav, ki jih je Lonza opredelil v konec 8. in 7. st. pr. n. št. Znani

so s širšega območja *Caput Adriae*, od Furlanije do južne Istre v času Ha C0 do sredine Ha D1.⁸⁸ V stopnjo *Prima èta del ferro* (Ha B3–Ha C1) jih uvršča tudi Cardarelli.⁸⁹ Znani so z najdišč Potok na Jaknah – *Terzo ramo del Timavo*,⁹⁰ Limska gradina⁹¹ in Štorje.⁹²

Med bronastodobnimi in starejšeželeznodobnimi najdbami iz mlajših plasti na Soviču izstopa odlomek bronaste certoške fibule X. vrste, najden v rimskodobni plasti SE 323 (*t.* 3: 42). Najverjetneje gre za varianto h ali g, ki sta značilni za jugozahodno Slovenijo in sosednje japonsko ozemlje v poznohalštatskem obdobju, pojavljajo pa se tudi skupaj z latenskodobnimi najdbami.⁹³

V eni izmed prazgodovinskih jam (SE 322 = SE 319, SE 329) je bil najden fragment manjše skodele ali lončka (*t.* 3: 36) s široko kaneluro pod ustjem, ki ima dobre primerjave v naselbinskih plasteh II. in V. faze na Tribuni v Ljubljani iz časa Ha B1/B2 in Ha D2/3.⁹⁴ Podobna ji je tudi posoda iz groba 247 v Tolminu, ki nima drugih pridatkov.⁹⁵ V železnodobni naselbini na Mostu na Soči najdemo podobne posode v kontekstih, datiranih v stopnjo Sv. Lucija IIa–c oz. Ha D1–3.⁹⁶

V isti jami na Soviču je bil še fragment kroglaste posode z razčlenjenim rebrom na največjem obodu (*t.* 3: 38). Morda gre za fragment loncev z ovalnim trebuhom, ki jih Maša Sakara Sučević uvršča v tip 7.18 iz časa 9.–8. st. oz. Ha B3–C1.⁹⁷ Najdeni so bili na primer na Kaštelirju pri Novi vasi, kjer so uvrščeni v tip loncev 2.2a, a bi primerek s Soviča, ki je le fragmentarno ohranjen, lahko pripadal tudi tamkajšnjemu tipu 2.1d.⁹⁸

Nizka skleda z ravno odrezanim ustjem in fasetiranim spodnjim delom (*t.* 1: 5) ima tako glede oblike kot okrasa najboljšo primerjavo na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah v plasti iz pozne bronaste ali začetka železne dobe.⁹⁹ Po obliki pa so takšne sklede primerljive tudi z najdbami na Cattinari iz

⁷⁴ Škvor Jernejčič 2014a, 201, sl. 6.4.

⁷⁵ Bratina 2018, sl. 179, 4: 7.

⁷⁶ Vojaković 2013a, 281; Vojaković 2013b, t. 47: 10.

⁷⁷ Bratina 2018, 179, sl. 5: 10.

⁷⁸ Svetličič 1997a, 50, 51; Horvat 1997, t. 27: 14.

⁷⁹ Crismani 2005, 143, t. 3: 21–23.

⁸⁰ Mizzan 1996, t. 1: 3; 2: 9; 3: 11,12; 4: 21,27; 14: 85; 18: 102; 20: 21; 22: 128; 51: 299; 56: 317–321; 59: 342; 93: 601,607; 109: 726; 118: 790.

⁸¹ Borgna 1994, 181, sl. 29: 25,26.

⁸² Mizzan 1989, 108, t. 25: 2,3.

⁸³ Balista, Càssola Guida 2007a, 37; 2007b, 89; 2007b, 93; Càssola Guida, Balista 2007, t. 3: 21,22; 4: 23; 62: 632.

⁸⁴ Dular 2013, 47–49, sl. 14.

⁸⁵ Sakara Sučević 2004, 52, sl. 7, št. 360.

⁸⁶ Guštin 1979, t. 14: 5.

⁸⁷ Mihovilić 2001, 48, 49, 240, t. 83: 16.

⁸⁸ Lonza 1977, t. 10: 2; prim. Sakara Sučević 2004, 69; Cestnik 2009, 22–28.

⁸⁹ Cardarelli 1983, t. 22: 118.

⁹⁰ Maselli Scotti 1983b, 209–211, t. 51: 8,9; Flego, Rupel 1993, 53.

⁹¹ Urem 2012, t. 4: 10; 26: 15; 27: 7; 29: 5; 31: 10; 40: 1.

⁹² Guštin 1979, t. 11: 4,5.

⁹³ Teržan 1976, 364–368.

⁹⁴ Vojaković 2013b, 281–285, t. 74: 10; 167: 1.

⁹⁵ Svoljšak, Pogačnik 2001, t. 44: 15.

⁹⁶ Grahek 2018, 260, tip L7.

⁹⁷ Sakara Sučević 2012, 99, 110, 180, s primerjavami.

⁹⁸ Sakara Sučević 2004, 69, sl. 9: 438,462.

⁹⁹ Dular, Križ 2004, 119, 120; t. 3: 1.

časa *Bronzo Finale* in *Finale/Primo Ferro* oz. Ha A do konca Ha B1¹⁰⁰ in iz 2. in 3. faze najdišča Pozzuolo del Friuli – Cjastiei, tj. čas Ha A2–C1.¹⁰¹ Na Tribuni v Ljubljani so takšne sklede uvrščene v tip S1a, datiran v čas od Ha B1–B3, pojavljajo pa se tudi še v V. fazi naselbine iz časa Ha D2/D3. Tam najdemo tudi fasetiranje spodnjega dela sklede.¹⁰² Enako oblikovana skleda je znana iz naselbine v Kranju iz časa Ha B3/C1.¹⁰³

Na Soviču je bil najden fragment še ene sklede z vodoravnimi fasetami, ki pa so višje na ustju (*t. 1: 6*). Najboljšo ustreznico z nekoliko drugače oblikovanim ustjem smo našli na ljubljanskem grobišču SAZU, v grobu 236, kjer se tak način okraševanja po Brini Škvor Jernejčič pojavi v stopnji Ib (Ha B1/B2). Latvice oz. sklede z uvihanimi ustji in vodoravno fasetiranimi rameni so eden izmed vodilnih tipov keramike na poznobronastodobnih gradiščih na Dolenjskem, srečamo jih lahko tudi v času stopnje Stična–Novo mesto I po Stanetu Gabrovcu (Ha C1). Odražale naj bi stike s Podonavjem.¹⁰⁴

Na severnem delu območja 4 na Soviču je bilo v ohranjeni zaplati iz časa pozne bronaste ali starejše železne dobe (SE 403) najdeno ostenje skodele z majhnim držajem (*t. 4: 50*). Najzgodnejše primerjave segajo že v čas srednje bronaste dobe, npr. na Šimanu na Gotovljah.¹⁰⁵ Podobnost vidimo tudi v skodelah tipa 3 z najdišča Podsmreka, s primerjavami iz srednje in začetka pozne bronaste dobe.¹⁰⁶ Mlajša primerjava izvira iz groba 43 s Pobrežja, v katerega je bila priložena še igla z drobno vazasto glavico in gladkim vratom, značilna za čas Ha B3.¹⁰⁷

Ustje lonca z vodoravnim rebrom (*t. 4: 56*) je po obliki podobno loncem tipa 4 z Mosta na Soči, kjer se pojavljajo v stavbah iz časa Sv. Lucija IIA–b oz. Ha D1 in D2.¹⁰⁸ Zgodnje primere najdemo na Jelarjih v času *Bronzo Finale* oz. Ha A.¹⁰⁹

Okras valovitega nerazčlenjenega rebra, kot je na *t. 3: 49*, najdemo na Mostu na Soči v stavbi iz stopnje Sv. Lucija IIA oz. Ha D1.¹¹⁰ Na keramiki s Krasa in iz Istre se pojavi že na prehodu iz *Bronzo Recente* v *Finale*, najdemo pa ga tudi na keramiki iz starejše železne dobe oz. od Bd D/Ha A–Ha C1,¹¹¹ na primer na Jelarjih, kjer je na loncu z ustjem, podobnim kot na Soviču (*t. 4: 51; 5: 59*), datiran pa je v čas od 10. do 6. st.¹¹² Najdemo ga tudi na Kaštelirju pri Novi vasi.¹¹³ Z valovitim rebrom je okrašen tudi lonec iz I. faze na Tribuni v Ljubljani, torej iz HaA2/B1.¹¹⁴

Ravno odrezano ustje lonca z žlebom na *t. 5: 59* in sorodno ustje na *t. 4: 51* imata primerjave na furlanskem najdišču Carlino – Fortin, ki je živel od konca 7. st. do konca 5. st., tj. Ha C2–Ha D2.¹¹⁵ Takšna ustja so znana tudi iz 2. faze najdišča Pozzuolo del Friuli – Cjastiei, datirane v 11.–9. st. oz. Ha A2–B3,¹¹⁶ pa tudi na Serminu¹¹⁷ iz pozne bronaste in začetka železne dobe oz. Ha A do Ha C1 ter na najdišču Stramare iz časa starejše železne dobe.¹¹⁸ Predvsem lonec na *t. 5: 59* je soroden loncem tipa 7.24 po Maši Sakara Sučević, ki se začnejo pojavljati že v pozni bronasti dobi in so nato značilni za starejšo železno dobo.¹¹⁹ Podobno ustje, ki prehaja v dokaj cilindričen vrat, ima tudi vrč iz groba Sz 237 z Mosta na Soči, v katerem je bila še čolničasta fibula, ki se ni ohranila.¹²⁰

Na Soviču je bilo na deponiji/odlagališču z območja 4 najdeno izvihano ustje lonca, razčlenjeno z odtisi šila (*t. 4: 55*), ki je po obliki podobno prej omenjenima loncema (*t. 5: 59* in *t. 4: 51*). Podobno okrašeno ustje je bilo najdeno na Kaštelirju pri Novi vasi, kjer pa prehaja v bolj izrazito stožčast vrat.¹²¹ Neokrašena takšna ustja poznamo iz 2. faze najdišča Pozzuolo del Friuli – Cjastiei,¹²² mlajše primerjave pa iz naselbine na Mostu na Soči, kjer imajo podobna ustja nekateri lonci tipa L 13, ki

¹⁰⁰ Crismani 2005, 135, gruppo XVIII; t. 7: 71,73,74.

¹⁰¹ Mizzani 1996, t. 30: 170; 31: 177; 71; 72: 425,427,429,430; 109: 738; 123: 820,821; 141: 951,952.

¹⁰² Vojaković 2013a, 218, 285, sl. 120: 1; Vojaković 2013b, t. 80: 5.

¹⁰³ Rozman 2004, t. 18: 3.

¹⁰⁴ Škvor Jernejčič 2014a, 218, 219, 248, 249; Škvor Jernejčič 2014b, t. 120: 3; Grahek 2016, 215.

¹⁰⁵ Tomažič, Olič 2009, 49, G366.

¹⁰⁶ Murgelj 2013, 25, sl. 29a.

¹⁰⁷ Pahič 1972, t. 10: 6.

¹⁰⁸ Dular 2018, 148, 149, 156, 158, 160; Grahek 2018, 259, 304, sl. 257.

¹⁰⁹ Degrassi 1997, 96; Borgna 1997a, 104, t. 18: 31.

¹¹⁰ Svoljšak, Dular 2016, t. 43: 7; Dular 2018, 155.

¹¹¹ Cardarelli 1983, t. 20: 88A; 22: 43.

¹¹² Lonza 1981, t. 52: 15; Borgna 1997b, 135–137.

¹¹³ Sakara Sučević 2004, št. 429.

¹¹⁴ Vojaković 2013a, 281; Vojaković 2013b, 18, t.7: 1.

¹¹⁵ Vitri, Corazza 2003, sl. 8: 1.

¹¹⁶ Mizzan 1996, t. 5: 24; 23: 136.

¹¹⁷ Horvat 1997, t. 27: 10,16; 39: 15,16.

¹¹⁸ Mizzan 1997, 39, t. 5: 61; 7: 95.

¹¹⁹ Sakara Sučević 2012, 100, 101, 195.

¹²⁰ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž–Orel 1984, t. 22.

¹²¹ Sakara Sučević 2004, št. 455.

¹²² Mizzan 1996, t. 5: 32.

se pojavljajo v celotnem časovnem razponu Sv. Lucija II.¹²³

Med najdbami s Soviča je tudi fragment posode s prilepljenimi stožci na dnu (*t.* 2: 17), ki so se domnevno uporabljale za pridelavo masla, znane pa so z Monkodonje, Monte Grisa in iz drugih najdišč vzhodnega Jadrana ter iz Avstrije, Moravske, Slovaške in Madžarske.¹²⁴

Način izdelave keramike

Z vidika načina izdelave keramike smo natančneje obravnavali 66 odlomkov lončenine in keramičnih predmetov iz bronaste in starejše železne dobe (*sl.* 4). Pri makroskopski analizi ter pri tipoloških opredelitvah smo se oprli na delo Milene Horvat.¹²⁵

Keramika je bila v vseh primerih izdelana prostoročno, površina pa dodelana z brisanjem.¹²⁶ Izjema je 6 odlomkov, ki so bili sekundarno ožgani. Dvema v celoti ohranjenima predilnima vretencema načina žganja nismo določili.

V lončarskih glinah smo ugotovili prisotnost sljude, železovih oksidov, glinenih jeder, groga, kalcijevega karbonata in kamnine (najverjetneje kremenca), ki ne reagira z 10-odstotno vodno raztopino kalcijevega klorida (HCl). V nekaj primerih so bila v lončarski glini tudi posamezna zrna, ki nam jih ni uspelo opredeliti.

Glede na prisotnost in pogostnost različnih zrn smo ločili 8 lončarskih glin (*sl.* 4), in sicer zelo fino zrnato kremenčevo lončarsko glino (LG1), zelo fino kremenčevo glino s posameznimi zrnji groga (LG2), zelo fino zrnato karbonatno glino (LG3), zelo fino zrnato karbonatno glino s posameznimi zrnji groga (LG4), zelo fino zrnato karbonatno glino s posameznimi glinenimi jedri (LG5), fino zrnato karbonatno glino (LG6), drobnozrnato karbonatno glino (LG7) in zelo fino zrnato lončarsko glino s posameznimi zrnji groga, brez drugih primesi (LG8). Sljuda je bila prisotna v 61 odlomkih (92 %), železovi oksidi v 11 odlomkih (17 %), v 4 odlomkih (6 %) pa je bilo zrno neopredeljeno.

Z največ fragmenti je bila zastopana sestava LG3, sledita ji LG6 in LG1. Med keramiko, ki je povezana s prazgodovinskimi jamami, so prisotne le zelo fino zrnate lončarske glinice, in sicer LG1–LG4.

Zdi se, da so bili fragmenti, ki jih lahko z večjo zanesljivostjo pripišemo loncem, narejeni iz LG3 ali LG6, torej iz zelo fino zrnatih ali fino zrnatih karbonatnih lončarskih glin. Izjema je paličast ročaj na *t.* 5: 58, najverjetneje del lonca tipa Timav, ki je narejen iz drobnozrnate karbonatne lončarske glinice. Pri skledah ali skodelah so zastopane glinice LG1–LG4 in LG6. Opaziti ni nobenega vzorca v povezavi z obliko in lončarsko glino. Pri ustjih tipološko težje opredeljivih posod prevladuje glina LG1, zastopani sta tudi LG3 in 4.

V petih primerih je bil način žganja oksidacijski (8 %), v petih primerih redukcijski (8 %), v enem primeru je bilo žganje oksidacijsko in nato redukcijsko v zaključni fazi (2 %), v 21 primerih je bilo žganje redukcijsko in v zaključni fazi oksidacijsko (32 %), v 16 primerih gre za nepopolno oksidacijsko žganje (24 %) in v 8 primerih za zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, ki je bilo v končni fazi redukcijsko (12 %).

Keramika je bila povečini trda,¹²⁷ le v štirih primerih je mehka (6 %) in treh zelo trda (5 %).

Okrašenih je 36 odlomkov lončenine in eno predilno vretence (55 %; *sl.* 4), in sicer z vrezanim okrasom, žlebičenjem, kaneliranjem, v kombinaciji vrezanega okrasa in kaneliranja, z odtisom nohta ali odtisi šila na ustju, z nalepko, s plastičnim nalepljenim rebrom ali s prstnimi odtisi razčlenjenim rebrom, od tega enkrat v kombinaciji z glavničenjem (*t.* 5: 57). V posameznih primerih je z odtisom šila ali prsta ali plitvim žlebom okrašen držaj (*t.* 1: 8; 2: 24; 3: 40). Pojavlja se tudi modelirana bradavica (oz. njeni ostanki), obkrožena s kaneluro. V treh primerih je bilo ustje fasetirano na notranji strani (*t.* 1: 10,11; 3: 35), v dveh pa na zunanji strani (*t.* 1: 5,6).

SKLEP

Z arheološkimi izkopavanji v letih 2016, 2017 in 2020 smo odkrili le skromne ostanke bronasto- in starejše železnodobne poselitve na Soviču. Ta se v večji meri spušča po južnem pobočju Soviča proti Majlontu, staremu delu Postojne, kjer so bile leta 2011 prav tako odkrite prazgodovinske naselbinske ostaline.¹²⁸

Najstarejši odlomki keramike kažejo na poselitev že v srednji in mlajši bronasti dobi. Pri tem naj

¹²³ Grahek 2018, 262, sl. 11; Dular 2018, 148–161.

¹²⁴ Hellmuth 2014, 75.

¹²⁵ Horvat 1999.

¹²⁶ Za definicijo izraza glej Horvat 1999, 25.

¹²⁷ Določeno s pomočjo Mohsove lestvice.

¹²⁸ Josipovič, Jurca, Rupnik 2011, 13–25; Rutar 2015; Fabec 2017; glej tu Bavdek.

Lončarska glina / Pottery fabric		N	%	Tabla / Plate
LG1	zelo finožrnata kremenčeva very fine-grained with quartz inclusions	10	15	1: 7,14,15; 2: 16,18,19,30; 3: 34,43,47
LG2	zelo fina kremenčeva, z zrni groga very fine-grained with quartz and grog inclusions	4	6	1: 5; 2: 25; 3: 37,38
LG3	zelo finožrnata karbonatna very fine-grained with calcium carbonate inclusions	24	36	1: 3,4,6,8,11–13; 2: 21,23,24,26,28,29,31–33; 3: 36,40,41, 49; 4: 54,56; 5: 61,65
LG4	zelo finožrnata karbonatna, z zrni groga very fine-grained with calcium carbonate and grog inclusions	7	11	1: 9,10; 2: 17,20,22,27; 3: 35
LG5	zelo finožrnata karbonatna, z glinenimi jedri very fine-grained with calcium carbonate, clay pellets inclusions	1	2	5: 60
LG6	finožrnata karbonatna fine-grained with calcium carbonate inclusions	15	23	1: 1,2; 3: 39,44,45,48; 4: 50–53,55; 5: 57,59,63,66
LG7	drobnožrnata karbonatna medium-grained with calcium carbonate inclusions	4	6	3: 46; 5: 58,62,64
LG8	zelo finožrnata z zrni groga, brez drugih primesi very fine-grained with grog inclusions	1	2	5: 67
Načini žganja / Firing technique				
	oksidacijsko / oxidising	5	8	1: 2; 4: 54,56; 5: 57,65
	reduksijsko / reducing	5	8	1: 6,7,13; 3: 34; 5: 61
	oksidacijsko s končno redukcijo oxidation with reduction in the final phase	1	2	3: 46
	reduksijsko s končno oksidacijo reduction with oxidation in the final phase	21	32	1: 3,5,8–10,12,14,15; 2: 19,21,22,26,27,31,32; 3: 43,45,47; 4: 52; 5: 60,67
	nepopolno oksidacijsko / incomplete oxidation	16	24	1: 4,11; 2: 16,17,24,25,28,29,30; 3: 35,36,37,39,40; 4: 50; 6: 64
	izmenjava redukcije in oksidacije s končno redukcijo / interchanging reducing and oxidising atmosphere with reduction in the final phase	8	12	1: 1; 2: 18,20,23; 3: 37,44; 4: 51; 5: 63,66
Okras / Decoration				
	vrezi / incisions proper	3	5	2: 33; 3: 44,45
	žlebičenje / grooves	2	3	3: 40; 5: 63
	kaneliranje / shallow grooves	2	3	3: 34,36
	kombinacija vreza in kaneliranja combination of incisions and shallow grooves	1	2	2: 21
	odtis prsta / fingerprint impressions	1	2	2: 24
	odtis nohta / nail impression	1	2	1: 10
	odtis šila / awl impression	2	3	1: 8; 4: 55
	nalepka / applique	3	5	2: 17; 4: 50,53
	nalepljeno rebro / ribs	3	5	3: 49; 5: 62,66
	s prstnimi odtisi razčlenjeno rebro ribs with finger impressions	9	14	2: 26–30; 3: 38; 4: 54,56; 5: 57
	modelirana bradavica s krožno kaneluro knob encircled with shallow groove	3	5	2: 31,32; 5: 67
	fasetirano ustje / facetting	5	8	1: 5,6,10,11; 3: 35

N = Št. odlomkov / No. of shards

Sl. 4: Sovič. Zastopanost različnih lončarskih glin, načinov žganja in okraševanja v keramičnem gradivu iz pozne bronaste in starejše železne dobe.

Fig. 4: Sovič. Representation of different pottery fabrics, firing techniques, and types of decorations in the ceramics from the Late Bronze and Early Iron Age.

omenimo ostenja z bradavico, obkroženo z eno ali več kanelurami (*t. 2: 31,32; 5: 66*). Veliko najdb lahko pripišemo času *Bronzo Finale* in začetku *Éta del ferro* oz. Ha A in Ha B po srednjeevropski kronologiji, med njimi so skodelica s presegačim ročajem (*t. 3: 37*) in fragmenti posod s fasetiranimi ustji. Na poselitev v času Ha C nakazuje posoda s paličastim ročajem (*t. 5: 58*), verjetno gre za lonec tipa Timav; na čas Ha D pa fragment certoške fibule X. vrste (*t. 3: 42*).

Oblike posod, kot so skleda z uvihanimi ustji, so bile v uporabi širše časovno obdobje. Pri natančnejši opredelitvi smo si poskušali pomagati z lastnostmi lončarske gline. Lončenina, ki smo jo opredelili v čas *Prima éta del ferro* (Ha B–Ha D) in nima primerjav v starejših kontekstih, je narejena iz zelo fino-zrnate kremenčeve gline brez drugih primesi (LG1; *t. 3: 34*) ali z dodanimi posameznimi zrni groga (LG2; *t. 3: 38*), pa tudi iz zelo fino-zrnate (LG3; *t. 3: 36*), fino-zrnate (LG6; *t. 5: 66; 4: 53*) ali pa drobnozrnate karbonatne gline (LG7; *t. 5: 58*). Tudi ustja loncev, kakršni se začnejo pojavljati že v pozni bronasti dobi, a so značilni za starejšo železno dobo, kažejo na uporabo fino-zrnate in drobnozrnate karbonatne lončarske gline (*t. 4: 51; 5: 59; pa tudi t. 4: 55*).

Preostale najdene posode iz fino- in drobnozrnate karbonatne gline (*t. 1: 1,2; 3: 39,45,46; 4: 50,52; 5: 57,62,64*) so bile v rabi daljše časovno obdobje. Morda lahko na podlagi lončarske mase

sklepamo, da bolj verjetno sodijo v *Prima éta di ferro*. Drobnozrnata glina se sicer pojavi samo v štirih primerih, v treh od teh pa gre za ročaje (v dveh primerih pekev). Da je dodajanje apnenčevega peska v lončarsko glino značilno za starejšo železno dobo, se je pokazalo tudi na Tomaju.¹²⁹ Ti dve lončarski glini se ne pojavljata med lončenino iz obeh prazgodovinskih jam na južnem delu območja 3 in humusa nad njima, ampak le v mlajših plasteh na območju 4 in v izkopu TJ 7.

Prehoden značaj Postojnskih vrat se odraža tudi v lončenini. Medtem ko se nekatere oblike vežejo na prostor Istre, severovzhodne Italije in Posočja, se druge navezujejo na prostor osrednje Slovenije oz. Ljubljano, na primer skodelica s presegačim ročajem na *t. 3: 37* in skodela (ali pa morda skodelica, pri kateri ročaj ni ohranjen) na *t. 1: 7*. Lokalno komponento predstavlja certoška fibula X. vrste, varianta g ali h, značilna za jugozahodno Slovenijo in sosednje japonsko ozemlje.

Zahvala

Zahvaljujem se podjetju Avgusta, ki mi je omogočilo obdelavo arhiva najdišča, ter celotni ekipi, ki je sodelovala na izkopavanjih na Soviču. Pri obdelavi prazgodovinske keramike sta mi z nasveti stali ob strani Biba Teržan in Manca Vinazza.

¹²⁹ Fabec, Vinazza 2018, 24; glej tudi tu Vinazza.

KATALOG

Vse najdbe in dokumentacija iz raziskav na Soviču v letih 2016, 2017 in 2020 bodo po obdelavi predane v trajno hrambo Notranjskemu muzeju Postojna. Pri kataloškem opisu keramičnih najdb sem se naslonila na parametre, ki jih je predlagala Milena Horvat (1999). Če je bil odlomek sekundarno ožgan, je to posebej navedeno. Vse posode so bile prostoročno izdelane, površina je bila v vseh primerih, kjer je bilo to možno določiti, dodelana z brisanjem.

Kratice za oznako lončarske gline so navedene na *sl. 4*.

Tabla 1

Območje 1:

1. Odl. dna posode. Sestava fino-zrnata; LM6; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; temno rdečkasto siva (5YR 4/2) zun. in temno rdečkastosiva (2.5YR 3/1) notr. površina. Vel. 3,7 × 3,1 cm.

Območje 2:

2. Odl. paličastega ročaja pekve. Sestava fino-zrnata; LG6; oksidacijsko žgana; trda; rumenkastordeča (5YR 5/8) površina. Vel. 3,9 × 3,6 cm.

Območje 3, SE 324 = 328:

3. Ustje skleda. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; zun. in notr. površina temno sivi (10YR 4/1), z rjavimi (7.5YR 5/4) lisami na zun. površini in sivimi (7.5YR 5/1) lisami na notr. površini. Rek. pr. ustja 21,2 cm, ohr. v. 5,3 cm.
4. Ustje skleda. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rjava (7.5YR 5/4) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina s črnimi (10YR 2/1) lisami na zun. strani. Rek. pr. ustja 21,6 cm, ohr. v. 3,4 cm.

5. Ustje skledle s fasetiranim ostenjem. Sestava zelo fino-zrnata; LG2; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rjava (7.5YR 5/3) zun. in temno rdečkastorjava (5YR 3/2) notr. površina z zelo temno sivo (10YR 4/1) liso na zun. površini. Rek. pr. ustja 23,4 cm, ohr. v. 3,5 cm.
6. Odl. ustja skledle s fasetami. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana; mehka; zun. in notr. površina črni (10YR 2/1). Vel. 2,7 × 3,2 cm.
7. Ostenje skodele s klekom. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana; trda; obe površini zelo temno sivkastorjavi (10YR 3/2). Rek. pr. največjega oboda 10,6 cm, ohr. v. 2,9 cm.
8. Ostenje skodele/skledle z držajem z odtisom šila. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini zelo temno sivkastorjavi (10YR 3/2). Rek. pr. največjega oboda 24,6 cm, ohr. v. 3,7 cm.
9. Ustje posodice. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini svetlo rjavi (7.5YR 6/4). Rek. pr. ustja 5,2 cm, ohr. v. 1,8 cm.
10. Odl. ustja skodele/skledle z odtisom nohta in fasetami na notr. strani. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini temno rjavi (5YR 3/2) z rumenkastordečo (5YR 5/6) liso na zun. površini. Vel. 3 × 2,6 cm.
11. Odl. ustja lonca s fasetami na notr. strani. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rjava (7.5YR 5/3) zun. in temno siva (7.5YR 4/1) notr. površina z rdečkastorjavo (2.5YR 4/4) liso na zun. površini. Vel. 6,4 × 4,7 cm.
12. Ustje lonca. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini rumenkastordeči (5YR 5/6). Rek. pr. ustja 28,4 cm, ohr. v. 4,5 cm.
13. Ustje posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana; trda; zun. in notr. površina črni (10YR 2/1) z rdečkasto rjavo (5YR 5/4) liso na zun. površini. Rek. pr. ustja 17,2 cm, ohr. v. 3,3 cm.
14. Ustje posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini rdečkastorjavi (5YR 4/4). Rek. pr. ustja 18,8 cm, ohr. v. 2,6 cm.
15. Vodoravno izvihano ustje posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini rumenkastordeči (7.5YR 5/6). Rek. pr. ustja 27,6 cm, ohr. v. 2,9 cm.
16. Ustje posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdečkastorjava (5YR 5/4) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina. Rek. pr. ustja 20 cm, ohr. v. 4,8 cm.
17. Odl. dna posode s stožčasto aplikacijo v notranjosti. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; temno rdečkastosiva (5YR 4/2) zun. in zelo temno siva (10YR 3/1) notr. površina. Vel. 6,9 × 5,5 cm.
18. Dno posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; obe površini zelo temno sivi (10YR 3/1). Rek. pr. dna 10 cm, ohr. v. 3,6 cm.
19. Dno posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; siva (10YR 6/1) zun. in svetlo rjava (7.5YR 6/4) notr. površina z zelo temno sivimi (10YR 3/1) lisami na zun. površini in temno sivimi (10YR 4/1) lisami na notr. površini. Rek. pr. dna 10 cm, ohr. v. 2,8 cm.
20. Odl. trakastega ročaja posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; zelo temno siva (5YR 3/1) površina. Vel. 3,1 × 5,3 cm.
21. Odl. trakastega ročaja, okrašenega z vzporednimi navpičnimi kanelurami na sprednjem delu ročaja in vzporednimi poševnimi vrezi na zgornjem delu ročaja. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; temno rdečkastosiva (5YR 4/2) površina s črno (10YR 2/1) liso. Vel. 4,2 × 2,9 cm.
22. Odl. trakastega ročaja pekve. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rumenkastordeča (5YR 5/6) površina. Vel. 8 × 4,7 cm.
23. Odl. trakastega ročaja posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; temno rdečkastosiva (2.5YR 3/1) površina. Vel. 5,9 × 2,9 cm.
24. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem s prstnim odtisom na sredini. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; temno siva (10YR 4/1) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina s svetlo rjavo (7.5YR 6/4) liso na zun. površini. Vel. 7,1 × 4 cm.
25. Odl. ostenja posode z masivnim jezičastim držajem. Sestava zelo fino-zrnata; LG2; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdeča (2.5YR 5/6) zun. in zelo temno siva (10YR 3/1) notr. površina. Vel. 6,1 × 4,3 cm.
26. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rdečkastorjava (5YR 5/4) zun. in rdečkastorjava (5YR 4/4) notr. površina. Vel. 5 × 3 cm.
27. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rdečkastorumena (5YR 6/6) zun. in svetlo rjava (7.5YR 6/4) notr. površina s temno sivkastorjavo (10YR 4/2) liso na notr. površini. Vel. 5,6 × 4,4 cm.
28. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; temno rdečkastosiva (5YR 4/2) zun. in zelo temno siva (10YR 3/1) notr. površina. Vel. 3,3 × 3,3 cm.
29. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdečkastorjava (5YR 5/4) zun. in temno siva (10YR 4/1) notr. površina. Vel. 4,2 × 5,7 cm.
30. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rumenkastordeča (5YR 5/6) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina. Vel. 3,9 × 3,2 cm.
31. Odl. ostenja posode s kanelurami, razporejenimi v koncentrične kroge okoli izbolklina. Sestava zelo fino-zr-

Tabla 2

Območje 3, SE 324 = 328:

16. Ustje posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdečkastorjava (5YR 5/4) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina. Rek. pr. ustja 20 cm, ohr. v. 4,8 cm.
17. Odl. dna posode s stožčasto aplikacijo v notranjosti. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; temno rdečkastosiva (5YR 4/2) zun. in zelo temno siva (10YR 3/1) notr. površina. Vel. 6,9 × 5,5 cm.
18. Dno posode. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; obe površini zelo temno sivi (10YR 3/1). Rek. pr. dna 10 cm, ohr. v. 3,6 cm.

- nata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; zun. in notr. površina rdečkastorjavi (5YR 5/4) s temno sivo (10YR 4/1) liso na zun. površini. Vel. 3,4 × 3,4 cm.
32. Odl. ostenja posode s kanelurami, razporejenimi v koncentrične kroge. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; zun. in notr. površina sivkasto rjavi (10YR 5/2) s temno sivimi (10YR 4/1) lisami na zun. površini. Rek. pr. spodnjega dela fragmenta 13 cm, ohr. v. 3,3 cm.
33. Vretence z vrezano cik-cak črto. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; / ; trda; obe površini črni (5YR 2.5/1) z rdečkastorjavimi (5YR 5/3) lisami na zun. površini. Pr. 3,4 cm, v. 1,9 cm, pr. odprtine 0,5 cm.

Tabla 3

Območje 3, SE 321:

34. Ostenje sklede/skodele z vzporednimi navpičnimi kanelurami na največjem obodu. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana; trda; obe površini zelo temno sivi (10YR 3/1). Rek. pr. največjega oboda 25,4 cm, ohr. v. 4,1 cm.
35. Ustje sklede z ročajem. Sestava zelo fino-zrnata; LG4; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdečkastorjava (5YR 5/4) zun. in temno siva (10YR 4/1) notr. površina z temno sivo (10YR 4/1) liso na zun. površini. Rek. pr. ustja 29,4 cm, ohr. v. 2,6 cm.

Območje 3, SE 322 (polnilo jame SE 330):

36. Ustje skodele/lončka z vodoravno kaneluro. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; rdečkastorumena (7,5YR 6/6) zun. in zelo temno siva (10YR 3/1) notr. površina z zelo temno sivo (10YR 3/1) liso na zun. površini. Rek. pr. ustja 21,8 cm, ohr. v. 5,4 cm.
37. Ustje skodelice s presegajočim ročajem. Sestava zelo fino-zrnata; LG2; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijškega žganja, s končno redukcijo; zelo trda; obe površini zelo temno sivi (10YR 3/1). Rek. pr. ustja 9,6 cm, ohr. v. 3,3 cm.
38. Ostenje posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG2; nepopolno oksidacijsko žgana; zelo trda; rumenkastordeča (5YR 5/6) zun. in temno siva (10YR 4/1) notr. površina. Rek. pr. največjega oboda 21,4 cm, ohr. v. 3,8 cm.

Območje 3:

39. Odl. uvihanega ustja sklede. Sestava fino-zrnata; LG6; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; zelo temno siva (10YR 3/1) zun. in rjava (7,5YR 5/3) notr. površina s črno (10YR 2/1) liso na notr. površini. Vel. 3,4 × 2,4 cm.
40. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem s plitvim žlebom. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; sivorjava (10YR 5/2) zun. in črna (10YR 2/1) notr. površina. Vel. 3,5 × 2,9 cm.
41. Vretence. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; / ; trda; zun. in notr. površina rdeči (2,5YR 5/6), z rjavo liso (7,5YR 5/2) na zun. površini. Pr. 3,5 cm, v. 2 cm, pr. odprtine 0,3 cm.
42. Odl. bronaste certoške fibule z gladkim gumbom na loku. Noga in igla nista ohranjeni. Ohr. d. 7,7 cm.

Območje 3: SE 329 (polnilo jame SE 331):

43. Odl. ustja posode s fasetami na notr. strani. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini rumenkastordeči (7,5YR 5/6). Vel. 4,3 × 3,8 cm.

Območje 3:

44. Odl. ostenja posode z vrezanim krogom. Sestava fino-zrnata; LG6; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijškega žganja, s končno redukcijo; trda; temno rjava (7,5YR 3/2) zun. in rdečkastorjava (5YR 4/3) notr. površina z zelo temno sivo (10YR 3/1) liso na notr. površini. Vel. 4,7 × 2,2 cm.
45. Odl. ostenja posode z vrezano vodoravno črto. Sestava fino-zrnata; LG6; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; mehka; rdečkasto rumena (7,5YR 6/6) zun. in rdečkasto rumena (5YR 6/6) notr. površina. Vel. 2,7 × 2,5 cm.
46. Odl. paličastega ročaja pekve. Sestava drobnozrnato; LM7; oksidacijsko žgana s končno redukcijo; trda; temno siva (7,5YR 4/1) površina z rdečkastorjavimi lisami (5YR 4/4). Vel. 4,6 × 8,1 cm.
47. Odl. ročaja pekve. Sestava zelo fino-zrnata; LG1; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rumenkastordeča (5YR 5/6) površina. Vel. 4,6 × 3,4 cm.

Območje 4, trasa vodovoda severno od TJ 5:

48. Vretence. Sestava fino-zrnata; LM6; / ; trda; obe površini črni (10YR 2/1). Pr. 3,9 cm, v. 3 cm, pr. odprtine 0,7 cm.
49. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom trikotnega preseka. Sestava zelo fino-zrnata; LM3; sekundarno ožgano. Vel. 7,2 × 6,1 cm.

Tabla 4

Območje 4, SE 403:

50. Ostenje skodele s podolgovato bradavico. Sestava fino-zrnata; LG6; nepopolno oksidacijsko žgana; trda; obe površini rumenkastordeče barve (5YR 4/6). Rek. pr. vrha fragmenta 22,4 cm, ohr. v. 11,8 cm.

Območje 4:

51. Ustje lonca. Sestava fino-zrnata; LG6; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijškega žganja, s končno redukcijo; trda; zun. in notr. površina zelo temno sivi (10YR 3/1). Rek. pr. ustja 16,2 cm, ohr. v. 5 cm.
52. Ustje sklede. Sestava fino-zrnata; LG6; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini temno sivkasto rjavi (10YR 4/2). Rek. pr. ustja 22 cm, ohr. v. 3 cm.
53. Ustje sklede z nalepljeno okroglo bradavico pod ustjem na največjem obodu. Sestava fino-zrnata; LG6; sekundarno ožgano. Rek. Pr. ustja 29,6 cm, rek. V. 13,9 cm, rek. pr. dna 8,4 cm.
54. Ostenje posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata; LG3; oksidacijsko žgana; mehka; obe površini rdeči (2,5YR 4/6) s temno sivimi (10YR 4/1) lisami na obeh površinah. Rek. pr. zgornjega dela fragmenta 28,1 cm, ohr. v. 4,2 cm.

Območje 4 – deponija:

55. Ustje lonca/pithosa z odtisi šila. Sestava fino-zrnata; LG6; sekundarno ožgano. Rek. pr. ustja 42,2 cm, ohr. v. 4 cm.

Območje 4 – strojni izkop:

56. Ustje lonca z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi. Sestava zelo fino-zrnata;

LG3; oksidacijsko žgana; mehka; zun. in notr. površina rumenkastordeča (5YR 5/6). Rek. pr. ustja 23 cm, ohr. v. 5,8 cm.

Tabla 5

Območje 4 – strojni izkop:

57. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom, razčlenjenim s prstnimi odtisi, na zun. strani in glavničenjem na notr.. Sestava finoizrnatna; LG6; oksidacijsko žgana; trda; obe površini rdečkastorjavi (5YR 4/3). Vel. 5,1 × 4,2 cm.

58. Odl. paličastega ročaja posode. Sestava drobnozrnata; LG7; sekundarno ožgano. Vel. 2,3 × 8 cm.

Območje 4 – recentno nasutje:

59. Ustje lonca. Sestava finoizrnatna; LG6; sekundarno ožgano. Rek. pr. ustja 24 cm, ohr. v. 4 cm.

TJ 6, strojni izkop:

60. Odl. ostenja posode s tunelastim ročajem. Sestava zelo finoizrnatna; LG5; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; obe površini zelo temno sivorjavi (10YR 3/2), s črno (10YR 2/1) liso na zun. površini. Vel. 7,6 × 5 cm.

TJ 7:

61. Utež. Sestava zelo finoizrnatna; LG3; redukcijsko žgana; trda; črna (10YR 2/1) površina z rjavimi (7.5YR 5/4) lisami. Š. do 4,3 cm, ohr. v. 5,5 cm.

62. Odl. ostenja posode z nalepljenim vodoravnim rebrom trikotnega preseka. Sestava drobnozrnata; LG7; sekundarno ožgano. Vel. 5,2 × 5,4 cm.

63. Odl. ostenja posode z žlebičenjem v obliki trikotnika in vodoravne črte. Sestava finoizrnatna; LG6; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; temno rdečkastosiva (2.5YR 3/1) zun. in šibko rdeča (10R 4/3) notr. površina. Vel. 3,2 × 3,2 cm.

64. Odl. paličastega ročaja pekve. Sestava drobnozrnata; LG7; nepopolno oksidacijsko žgana; mehka; rumenkasto rdeča (5YR 5/6) površina s svetlo rjavkastosivimi (10YR 6/2) lisami. Vel. 4,7 × 7 cm.

65. Dno posode. Sestava zelo finoizrnatna; LG3; oksidacijsko žgana; mehka; barva: obe površini rdeči (2.5YR 5/6). Rek. pr. dna 13,4, ohr. višina 2,8 cm.

66. Odl. ostenja posode z nalepljenimi rebri trikotnega preseka, ki tvorijo okras girland. Sestava finoizrnatna; LG6; zaporedno menjavanje oksidacijskega in redukcijskega žganja, s končno redukcijo; trda; zelo temno siva (7.5YR 3/1) zun. in rjava (7.5YR 4/3) notr. površina. Vel. 6,1 × 4 cm.

Razgledišče R1:

67. Odl. ostenja posode z modelirano bradavico, obkroženo s kaneluro. Sestava zelo finoizrnatna; LG8; redukcijsko žgana s končno oksidacijo; trda; rjava (7.5YR 4/2) zun. in svetlo rjava (7.5YR 6/4) notr. površina. Vel. 7,1 × 7,2 cm.

BALISTA, C., P. CÀSSOLA GUIDA 2007a, La sezione dell'aggere (1987) e il saggio D. – V: P. Càssola Guida, C. Balista, *Gradisca di Spilimbergo. Indagini di scavo in un castelliere protostorico 1987-1992*, Studi e ricerche di protostoria mediterranea 7, 25–39.

BALISTA, C., P. CÀSSOLA GUIDA 2007b, Le sequenze dell'età del ferro (fasi evolute). – V: P. Càssola Guida, C. Balista, *Gradisca di Spilimbergo. Indagini di scavo in un castelliere protostorico 1987-1992*, Studi e ricerche di protostoria mediterranea 7, 69–91.

BAVDEK, A. 2006, Postojna – arheološko najdišče Sovič. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 39–41 (2000–2004), 153–154.

BORGNA, E. 1997a, US120. – V: F. Maselli Scotti (ur.), *Il civico museo archeologico di Muggia*, 104–105, Muggia.

BORGNA, E. 1997b, Considerazioni sul castelliere di Elleri. L'età del ferro. – V: F. Maselli Scotti (ur.), *Il civico museo archeologico di Muggia*, 135–138, Muggia.

BORGNA, E. 1994, I materiali. – V: P. Càssola Guida, E. Borgna, *Pozzuolo del Friuli I. I resti della tarda età del bronzo in località Braida Roggia*, Studi e ricerche di protostoria Mediterranea 2, 41–187.

BORGNA et al. 2018 = E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza, K. Mihovilić, G. Tasca, B. Teržan, S. Vitri 2018, Il Caput Adriae tra Bronzo Finale e antica età del ferro. – V: E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e protostoria del Caput Adriae*, Studi di preistoria e protostoria 5, 173–180.

BOTTI, J. 2006, Pramarine di Sesto al Réghena. Commistioni culturali di un sito del bronzo recente tra radicamento territoriale e contatti Padano-Adriatici. – *Aquileia nostra* 76, 45–98.

BRATINA, P. 2014, 38. Tomaj. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, Katalogi in monografije 40, 587–594.

BRATINA, P. 2018, Bronze and Iron Age settlements in the Kras and the Vipava Valley, Slovenia. – V: E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e protostoria del Caput Adriae*, Studi di preistoria e protostoria 5, 173–180.

CARDARELLI, A. 1983, Castellieri nel Carso e nell'Istria: cronologia degli insediamenti fra media età del bronzo e prima età del ferro. – V: *Preistoria del Caput Adriae*, 87–118, Udine.

CÀSSOLA GUIDA, P., C. BALISTA 2007, *Gradisca di Spilimbergo. Indagini di scavo in un castelliere protostorico 1987-1992*. – Studi e ricerche di protostoria mediterranea 7.

CÀSSOLA GUIDA, P., S. CORAZZA 2005, Dati recenti sull'assetto insediativo dell'alta pianura udinese fra età del bronzo e età del ferro. – V: G. Bandanelli, E. Montagnari Kokelj (ur.), *Carlo Marchesetti e i castellieri 1903-2003. Atti del Convegno Internazionale di Studi. Castello di Duino (Trieste), 14–15 novembre 2003*, 221–238, Trieste.

- CÀSSOLA GUIDA, P., S. VITRI 1988, La ceramica dei castellieri. – V: T. Miotti (ur.), *I Castelli del Friuli* 7, 221–259, Udine.
- CESTNIK, V. 2009, *Želznodobna nekropola Kaštel kod Buja / Iron Age necropolis Kaštel near Buje*. – Monografije i katalogi 18.
- CRISMANI, A. 2005, Gli scavi di Carlo Marchesetti al casteliere di Cattinara: i materiali protostorici. – V: G. Bandelli, E. Montagnari Kokelj (ur.), *Carlo Marchesetti e i castellieri 1903-2003. Atti del Convegno Internazionale di Studi. Castello di Duino (Trieste), 14–15 novembre 2003*, 117–148, Trieste.
- DEGRASSI, V. 1997, Il sito archeologico di Elleri: la periodizzazione. – V: F. Maselli Scotti (ur.), *Il civico museo archeologico di Muggia*, 95–97, Muggia.
- DULAR, J. 2013, *Severovzhodna Slovenija v pozni bronasti dobi / Nordostslowenien in der späten Bronzezeit*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 27. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612546038>
- DULAR, J. 2018, Kronološka slika železnodobne naselbine Most na Soči. – V: J. Dular, S. Tecco Hvala (ur.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age Settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 249–306. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610501091>
- DULAR, J., B. KRIŽ 2004, Železnodobno naselje na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah (Eisenzeitliche Siedlung auf dem Cvinger bei Dolenjske Toplice). – *Arheološki vestnik* 55, 207–250.
- FABEC, T. 2017, 102. Postojna – arheološko najdišče Sovič. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 52 (2015–2016), 170–171.
- FABEC, T., M. VINAZZA 2018, Tomaj: Gradišče in Tabor. Poskus prepoznavanja dinamik preoblikovanja tomajskega griča od prazgodovine do danes. – *Goriški letnik* 42, 9–44.
- FLEGO, S., L. RUPEL 1993, *Prazgodovinska gradišča Tržaške pokrajine*. – Trst.
- GRAHEK, L. 2016, *Stična. Železnodobna naselbinska keramika / Stična. Iron Age Settlement Pottery*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 32. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612549244>
- GRAHEK, L. 2018, Naselbinska keramika z Mosta na Soči / Pottery from the settlement at Most na Soči. – V: J. Dular, S. Tecco Hvala (ur.), *Železnodobno naselje Most na Soči. Razprave / The Iron Age Settlement at Most na Soči. Treatises*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 34, 249–306. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610501091>
- GUŠTIN, M. 1973, Kronologija notranjske skupine (Cronologia del gruppo preistorico della Notranjska (Carniola Interna)). – *Arheološki vestnik* 24, 461–506.
- GUŠTIN, M. 1979, *Notranjska. K začetkom železne dobe na severnem Jadranu / Zu den Anfängen den Eisenzeit an der nördlichen Adria*. – Katalogi in monografije 17.
- HELLMUTH, A. 2014, Butter, Wein oder Honig? Betrachtungen zu einer besonderen Gefäßbodenform aus der Gradina von Monkodonja bei Rovinj in Istrien (Maslo, vino ali med? Razmislek o posebni obliki dna posod z Gradine Monkodonja pri Rovinju v Istri). – V: S. Tecco Hvala (ur.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, 75–76. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610503651>
- HORVAT, J. 1997, *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerimska naselbina v severozahodni Istri / A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610503170>
- HORVAT, J. 2005, Poselitev na Pivškem in ob zgornjem toku Reke od pozne bronaste dobe do pozne antike / Settlement in the Pivka Area and Along the Upper Course of the Reka River From the Late Bronze Age to the Late Antique Period. – V: A. Mihevc (ur.), *Kras. Voda in življenje v kamniti pokrajini / Water and life in a rocky landscape*, 220–248, Ljubljana.
- HORVAT, M. 1999, *Keramika. Tehnologija keramike, tipologija lončenine, keramični arhiv*. – Razprave Filozofske fakultete, Ljubljana.
- JAKIČ, I. 1995, *Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem*. – Radovljica.
- KOS, J., E. UMEK 1985, Postojna, podoba od trga do mesta. – V: R. Gospodarič (ur.), *Ljudje in kraji ob Pivki* 2, 99–120, Postojna.
- LONZA, B. 1977, *Appunti sui castellieri dell'Istria e della provincia di Trieste*. – Società per la Preistoria e Protostoria della regione Friuli Venezia Giulia 2.
- LONZA, B. 1981, *La ceramica del casteliere degli Elleri*. – Società per la Preistoria e Protostoria della regione Friuli Venezia Giulia 4.
- MASELLI SCOTTI, F. 1983a, Cattinara. – V: *Preistoria del Caput Adriae*, 207–209, Udine.
- MASELLI SCOTTI, F. 1983b, Stazione del terzo ramo del Timavo. – V: *Preistoria del Caput Adriae*, 209–211, Udine.
- MIHOVILIČ, K. 2001, *Nezakcij. Prapovijesni nalazi 1900. – 1953 / Nesactium. Prehistoric finds 1900 – 1953*. – Monografije i katalogi 11.
- MIZZAN, S. 1989, S. Polo. – V: E. Montagnari Kokelj (ur.), *Il Carso goriziano tra protostoria e storia. Da Castellazzo a San Polo. Catalogo della mostra*, 107–112, Gorizia.
- MIZZAN, S. 1996, La ceramica. – V: P. Càssola Guida, S. Mizzan, *Pozzuolo del Friuli II, 1. La prima età del ferro nel settore meridionale del casteliere. Lo scavo e la ceramica*, Studi e ricerche di protostoria Mediterranea 4, 43–368.
- MIZZAN, S. 1997, L'età dei castellieri. – V: F. Maselli Scotti (ur.), *Il civico museo archeologico di Muggia*, 39–43, 48–51, Muggia.
- MURGELJ, I. 2013, *Podsmreka pri Višnji Gori*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 42. [https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/42_podsmreka_pri_visnji_gori.pdf]
- MURGELJ, I. 2018, Krška jama – mesto večnega počitka v srednji bronasti dobi (Krška jama – place of eternal rest in the Middle Bronze Age). – V: M. Črešnar, M. Vinazza (ur.), *Srečanja in vplivi v raziskovanju bronaste in železne dobe na Slovenskem. Zbornik prispevkov v čast Bibi Teržan*, 53–70, Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.4312/9789610600855>
- OMAHEN, M. 2017, 101. Postojna – arheološko najdišče Sovič. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 52 (2015–2016), 169–170.
- OMAHEN, M. 2018, 126. Postojna – arheološko najdišče Sovič. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 53 (2017), 212–214.
- PAHIČ, S. 1972, *Pobrežje*. – Katalogi in monografije 6.

- PERONI, R. 1994, *Introduzione alla preistoria italiana*. – Roma-Bari.
- PLACER, L. 1995, O zgradbi Soviča nad Postojno. – *Geologija* 37–38, 551–560.
- POGGIANI KELLER, R. 1994, I reperti archeologici dal sito e dall'abitato di Ponte s. Marco. – V: R. Poggiani Keller (ur.) *Il villaggio preistorico e le fornaci di Ponte s. Marco. Scavi archeologici 1990-1991. Tra media età del bronzo e i età del ferro nel comune di Calcinato*, 93–133, Calcinato.
- ROZMAN, B. 2004, Keramika iz prazgodovinske naselbine v Kranju (Pavšlarjeva hiša) (Pottery from the prehistoric settlement in Kranj (the Pavšlar house)). – *Arheološki vestnik* 55, 55–109.
- RUARO LOSERI et al. 1977 = L. Ruaro Loseri, G. Steffè De Piero, S. Vitri, G. Righi 1977, *La necropoli di Brežec presso S. Canziano del Carso. Scavi Marchesetti 1896–1900*. – Atti dei Civici Musei di Storia ed Arte. Monografie di Preistoria 1.
- SAKARA SUČEVIĆ, M. 2004, *Kaštelir. Prazgodovinska naselbina pri Novi vasi / Brtonigla (Istra) (Prehistoric settlement near Nova vas / Brtonigla (Istria))*. – *Annales Mediterranea*.
- SAKARA SUČEVIĆ, M. 2012, *Prazgodovinska keramika med Miljskim zalivom in porečjem Mirne*. – Doktorska disertacija, Fakulteta za humanistične študije Koper, Univerza na Primorskem (neobjavljeno).
- SVETLIČIČ, V. 1997a, Prazgodovinska keramika / Prehistoric pottery. – V: J. Horvat, *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v severozahodni Istri / A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3, 39–56. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610503170>
- SVETLIČIČ, V. 1997b, Zaključek. Prazgodovina / Conclusion. Prehistory. – V: J. Horvat, *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v severozahodni Istri / A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3, 113–116. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610503170>
- SVOLJŠAK, D., J. DULAR 2016, Železnodobno naselje Most na Soči. *Gradbeni izvidi in najdbe / The Iron Age Settlement at Most Na Soči. Settlement Structures and Small Finds*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 33. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612549367>
- SVOLJŠAK, D., A. POGAČNIK 2001, *Tolmin. Prazgodovinsko grobišče 1. Katalog / Tolmin. The prehistoric cemetery 1. Catalogue*. – Katalogi in monografije 34.
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B. 2014a, *Žarna nekropola v Ljubljani in preobrazba ljubljanske skupine na prehodu iz bronaste v železno dobo 1*. – Doktorska disertacija, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno).
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B. 2014b, *Žarna nekropola v Ljubljani in preobrazba ljubljanske skupine na prehodu iz bronaste v železno dobo 2*. – Doktorska disertacija, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno).
- TASCA, G., C. PUTZOLU, D. VICENZUTTO 2018, Indicatori di „confini” o di trapasso graduale tra settori culturali adiacenti nell'età del bronzo della pianura friuliana. – V: E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e protostoria del Caput Adriae*, Studi di preistoria e protostoria 5, 355–370.
- TERŽAN, B. 1976, Certoška fibula (Die Certosafibel). – *Arheološki vestnik* 27, 317–536.
- TERŽAN, B. 2002, Kronološki oris / Chronological outline. – V: D. Svoljšak, A. Pogačnik, *Tolmin. Prazgodovinsko grobišče 2. Razprave / Tolmin. The prehistoric cemetery 2. Treatises*, Katalogi in monografije 35, 85–102.
- TERŽAN, B., N. TRAMPUŽ 1973, Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine (Contributio alia cronologia del gruppo preistorico di Santa Lucia). – *Arheološki vestnik* 24, 416–460.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ-OREL 1984, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja. Table / Die Ausgrabungen von J. Szombathy. Tafelband*. – Katalogi in monografije 23/2.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ-OREL 1985, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja. Tekst / Die Ausgrabungen von J. Szombathy. Text*. – Katalogi in monografije 23/1.
- TOMAŽIČ, S., S. OLIČ 2009, *Šiman pri Gotovljah*. – *Arheologija na avtocestah Slovenije* 9. [https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/009_siman_pri_gotovljah.pdf]
- UREM, D. 2012, *Limska gradina. Keramika s področja nekropole / The Limska gradina hillfort. Pottery from the cemetery area*. – Monografije i katalogi 21.
- URLEB, M. 1974, *Križna gora pri Ložu. Halštatska nekropola / Hallstattzeitliches Gräberfeld Križna gora*. – Katalogi in monografije 11.
- URLEB, M. 1975, Postojna. – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, 158, Ljubljana.
- URLEB, M. 1985, Arheološke najdbe iz Postojne. – V: R. Gospodarič (ur.), *Ljudje in kraji ob Pivki* 2, 133–144, Postojna.
- URLEB, M. 1990, Grad Šmihel pod Nanosom. Rezultati zaščitnih izkopavanj (Grad bei Šmihel unter dem Nanos. Resultate der Schutzgrabungen). – *Arheološki vestnik* 41, 89–104.
- VITRI, S., S. CORAZZA 2003, L'insediamento dell'Eta del Ferro di Carlino-Fortin nei pressi della foce del fiume Zellina (Udine – Friuli Venezia Giulia). – V: F. Lenzi (ur.) *L'Archeologia dell'Adriatico dalla Preistoria al Medioevo. Atti del convegno internazionale, Ravenna, 7-8-9 giugno 2001*, 196–203, Bologna.
- VOJAKOVIČ, P. 2013, *Prazgodovinska Emona. Novo odkrita protourbana naselbina na Prulah in njeno mesto v času in prostoru 1*. – Doktorska disertacija, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno).
- VOJAKOVIČ, P. 2013b, *Prazgodovinska Emona. Novo odkrita protourbana naselbina na Prulah in njeno mesto v času in prostoru 2*. – Doktorska disertacija, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno).

Neobjavljena poročila / Unpublished Reports

- GRUDEN, G. 2020, *Poročilo o arheoloških raziskavah na Soviču v Postojni (19-0569)*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.
- JERALA et al. 2015 = M. Jerala, T. Fabec, B. Orehek, N. Veršnik, D. Mlekuž, Š. Karo, T. Mulh 2015, *Poročilo o izvedeni oceni škode zaradi žledoloma na izboru arheoloških najdišč Primorske, Notranjske in Gorenjske*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, CPA, Nova Gorica, Ljubljana.
- JOSIPOVIČ, D., A. JURCA, J. RUPNIK 2011, *Poročilo ob spremljavi gradbenih del na Majlontu v Postojni*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.
- OMAHEN, M., J. RUPNIK 2017a, *Prvo strokovno poročilo o raziskavah ob gradnji na arheološkem najdišču Sovič (parcela št. 1621/1 in 1621/4, k.o. 2490 Postojna)*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.
- OMAHEN, M., J. RUPNIK 2017b, *Prvo strokovno poročilo o arheološkem testnem izkopu na arheološkem najdišču Sovič (parcela št. 1621/1 in 1621/4, k.o. 2490 Postojna)*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS OE, Nova Gorica.
- OMAHEN, M., J. RUPNIK 2019, *Prvo strokovno poročilo o raziskavah ob gradnji in arheološkem testnem izkopu na arheološkem najdišču Sovič (parcela št. 1621/1 in 1621/4, k.o. 2490 Postojna)*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.
- RUTAR, G. 2015, *Postojna – arheološko najdišče Sovič. EŠD 9601. Metode 1–4*. – Poročilo. Hrani: arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.

Bronze and Iron Age hilltop settlement on Sovič above Postojna (Slovenia)

Summary

HISTORY OF RESEARCH

Sovič Hill above Postojna (Fig. 1) has been known for some time as a prehistoric settlement location and a presumed Roman fortlet, with the continuation of settlement in the Late Antiquity. (See *Fn.* 5, 6). In the Middle Ages, the Adlsberg castle was built on the top of the hill, and the church of St. Ursula was first mentioned in the 16th century. (*Fn.* 2). Field surveys in the years 2000, 2003, and 2015 and excavations in Postojna below Sovič discovered prehistoric, Roman, high medieval, late and post medieval remains. Topographic and digital models of the site were made, which revealed supposed remains of the ramparts and settlement terraces. (*Fn.* 7–11; see *here* Bavdek). The site was extensively damaged by the construction of water reservoirs (Fig. 2), army trenches, and a trim trail. (*Fn.* 8)

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN 2016, 2017 AND 2020

Sovič above Postojna (Fig. 1) was finally archaeologically excavated in 2016, 2017, and 2020, when the water pipes and reservoirs (A–C) were being renovated, and two viewing platforms and recreational trails were being constructed (Fig. 2). (*Fn.* 12, 13)

The archaeological research began in 2016 as archaeological supervision of the excavation of the pipe trenches. While Areas 1 and 2 were archaeologically negative due to being damaged, Area 3 contained intact archaeological remains. Before further excavations, archaeological test trenches (TJ) were dug across the rest of the planned course of the water pipes (Fig. 2: TJ 1–6). Based on the results of those trenches the part of the course next to the water reservoir was excavated by hand (Fig. 2: TJ 7), and the rest of the course was documented during archaeological supervision (Fig. 2: Area 4). Test trench 8 (Fig. 2: TJ 8) was intended for the locating of previous pipes and services and did not reach archaeological remains. At the conclusion of the construction works, TJ 9 (Fig. 2) was dug next to the entrance to the water reservoir. (*Fn.* 13–15)

In the year 2020, the archaeological excavations took place at the locations of both viewing platforms (R) (Fig. 2: R 1 and R 2); at the location of the now-demolished church of St. Ursula two smaller test trenches were made, and its walls were exposed. (*Fn.* 16)

During the excavations, the remains and small finds from the Bronze Age, Early Iron Age, the Late La Tène period, Roman period, Middle Ages and Post medieval period were discovered. The pottery fragments from those periods were also found in the profiles of the trench outside of the archaeologically protected area.

The stratigraphy of the site

This paper focuses on the remains from the Bronze and Early Iron Ages. On the south of Area 3, two pits were discovered, presumably carved into the limestone bedrock (Fig. 3c: SE 330, SE 331¹) and filled in with olive-brown sandy clay with prehistoric pottery fragments (SE 322, SE 329; Fig. 3a,b) (Pl. 3: 36–38 and 43). Another similar pit (SE 316²) was observed in the profile right at the southern beginning of Area 3. It was filled in with the thin layer of red sandy clay (SE 315) and olive-yellow sandy clay above that (SE 317). A large amount of the prehistoric pottery fragments was also found in the patches of the topsoil above those pits (SE 314 = SE 328, SE 321) (Pl. 1: 3–15; 2 and Pl. 3: 34,35). The patches of the archaeological layer from the Bronze and Early Iron Age were discovered on the north side of Area 4 (SE 403, SE 412) (Pl. 4: 50), below later Late La Tène layers.

In the other areas, a few Bronze Age and Early Iron Age finds were found in the Late La Tène (Area 3/SE 349; Area 4/SE 406) and Roman layers (Area 3/SE 323; TJ 7/SE 706, SE 709, SE 722 and SE 723; Area 4/SE 423), in the patches of the topsoil (Area 3/SE 350; TJ 7/SE 704) and the modern layers (Area 1; Area 2).

Prehistoric pottery fragments were also discovered in the soil in the bedrock cracks at the locations of viewing platforms R 1 and R 2 (SE 109 and SE 203) in the year 2020. (Fn. 17–19)

Dating of the finds³

The earliest fragments of pottery date to the Middle and Late Bronze Age,⁴ which are *Bronzo Medio* and *Recente* in the Italian chronological scheme. Those are the fragment with a knob, surrounded with shallow groove (Pl. 5: 67), two

fragments with a knob, surrounded by several shallow grooves (Pl. 2: 31,32), the fragment of the angular handle, decorated with shallow grooves and incisions (Pl. 2: 21) and the fragment with tunnel-shaped handle (Pl. 5: 60). (Fn. 24–34)

Those are followed by the fragments of pottery with comparisons from the time from *Bronzo Recente* to the beginning of the *Prima età del ferro* with the strong emphasis on the *Bronzo Finale*. These are mostly different forms of the rims of the vessels, with facetting on the inner side (Pl. 1: 10,11; 3: 35). (Fn. 35–49)

The same date can be applied to the fragment of the bowl with a carination and thickened wall of the belly (Pl. 1: 7) (Fn. 450–51) and the fragment of the cup with a high handle (Pl. 3: 37). (Fn. 52–54)

A bowl or a dish with shallow vertical grooves on the largest circumference can be dated to the late Urnfield period (Pl. 3: 34). (Fn. 85–87)

Two high dishes with sharply inverted and slightly thickened rim (Pl. 1: 3,4) can be dated to *Bronzo Finale* and *Prima età del ferro*, mostly at the beginning of the latter. (Fn. 55–62) Similar is also true for the fragment of a dish with elongated applique (Pl. 1: 8) and a dish with rounded applique (Pl. 4: 53) (Fn. 63–68) and a fragment of a dish with inverted rim, rounded shoulders and small handle (Pl. 3: 35). (Fn. 70–74). The rim on the Pl. 1: 15 belongs to the same time. (Fn. 75–83)

The fragment with the ribs, forming a garland (Pl. 5: 66), can be dated to Ha B2/3 and C0 (cf. Fn. 84), that is parallel to the first half of the *Prima età del ferro*. The similar dating also applies to the fragment of the handle with a round cross-section, which was most likely part of the Timav type pot (Pl. 5: 58). (Fn. 88–92). Characteristic for the *Prima età del ferro* are also the pots with an everted rim and flat lip, that can appear already in the Late Bronze Age (Pl. 4: 51; 5: 59). (Fn. 115–120)

Among the latest finds, there is a fragment of the bronze Certosa fibula (Pl. 3: 42) of Type X, variant h or g, after Teržan. They are characteristic of the SW Slovenia and neighbouring areas, supposedly populated by Iapodes, in the late Hallstatt period. They can also still be found together with the La Tène type finds. (Fn. 93)

Among the finds, there is also a fragment of the pot with cones on the inner side of the bottom (Pl. 2: 17). Such vessels were supposedly used for making butter. (Fn. 124)

¹ SE = SU, stratigraphic unit. Pit SE 330 (0,83 × 0,76 m; depth 0,3 m); Pit SE 331 (0,78 × 0,72 m; depth 0,35 m).

² Pit SE 316 (width 0,32 m; depth 0,3 m).

³ When dating finds I followed local chronological schemes (see Fn. 20). When translating Italian expressions *Bronzo Medio*, *Bronzo Recente*, *Bronzo Finale*, *Iniziale età del ferro* and *Evoluta età del ferro* I followed Vesna Svetličič (Fn. 21). I translated *Prima età del ferro* as Early Iron Age, unless it was clear from other data, that it should be translated as the beginning of the Early Iron Age.

⁴ Some of the forms can last to the beginning of the *Bronzo Finale*.

The technique of making pottery

Sixty-six fragments of pottery and clay objects from the Bronze and Early Iron Age were chosen for more precise analysis.⁵ All the pottery was hand-made and the surface wet-smoothed. Incomplete oxidation firing (24%) and reduction firing with oxidation in the final phase (32%) dominate. The pottery was mostly hard⁶ (89%); 55% of the pottery and other clay objects were decorated, but no manner of decorations is prevalent.

According to the presence, the frequency, and the size of different inclusions, we recognised eight pottery fabrics (*Fig. 4*), i. e. very fine-grained fabric with quartz inclusions (15%; LG1; *Pl. 1: 7,14,15; 2: 16,18,19,30; 3: 34,43,47*), very fine-grained fabric with quartz and grog inclusions (6%; LG2; *Pl. 1: 5; 2: 25; 3: 37,38*), very fine-grained fabric with calcium carbonate inclusions (36%; LG3; *Pl. 1: 3,4,6,8,11,12,13; 2: 21,23,24,26,28,29,31–33; 3: 36,40,41,49; 4: 54,56; 5: 61,65*), very fine-grained fabric with calcium carbonate and grog inclusions (11%; LG4; *Pl. 1: 9,10; 2: 17,20,22,27; 3: 35*), very fine-grained fabric with calcium carbonate and and clay pellet inclusions (2%; LG5; *Pl. 5: 60*), fine-grained fabric with calcium carbonate inclusions (23%; LG6; *Pl. 1; 2; 3: 39,44,45,48; 4: 50,51,52,53,55,57; 5: 59,63,66*), medium-grained fabric with calcium carbonate inclusions (6%; LG7; *Pl. 3: 46; 5: 58,62,64*), and very fine-grained fabric with grog inclusions, with no other inclusions (2%; LG8; *Pl. 5: 67*). Mica was present in 61 fragments (92%), iron oxides in 11 fragments (17%), and in 4 fragments (6%) there was an indetermined inclusion.

⁵ When conducting the analysis we followed the work of Milena Horvat (1999).

⁶ Determined by the Mohs scale.

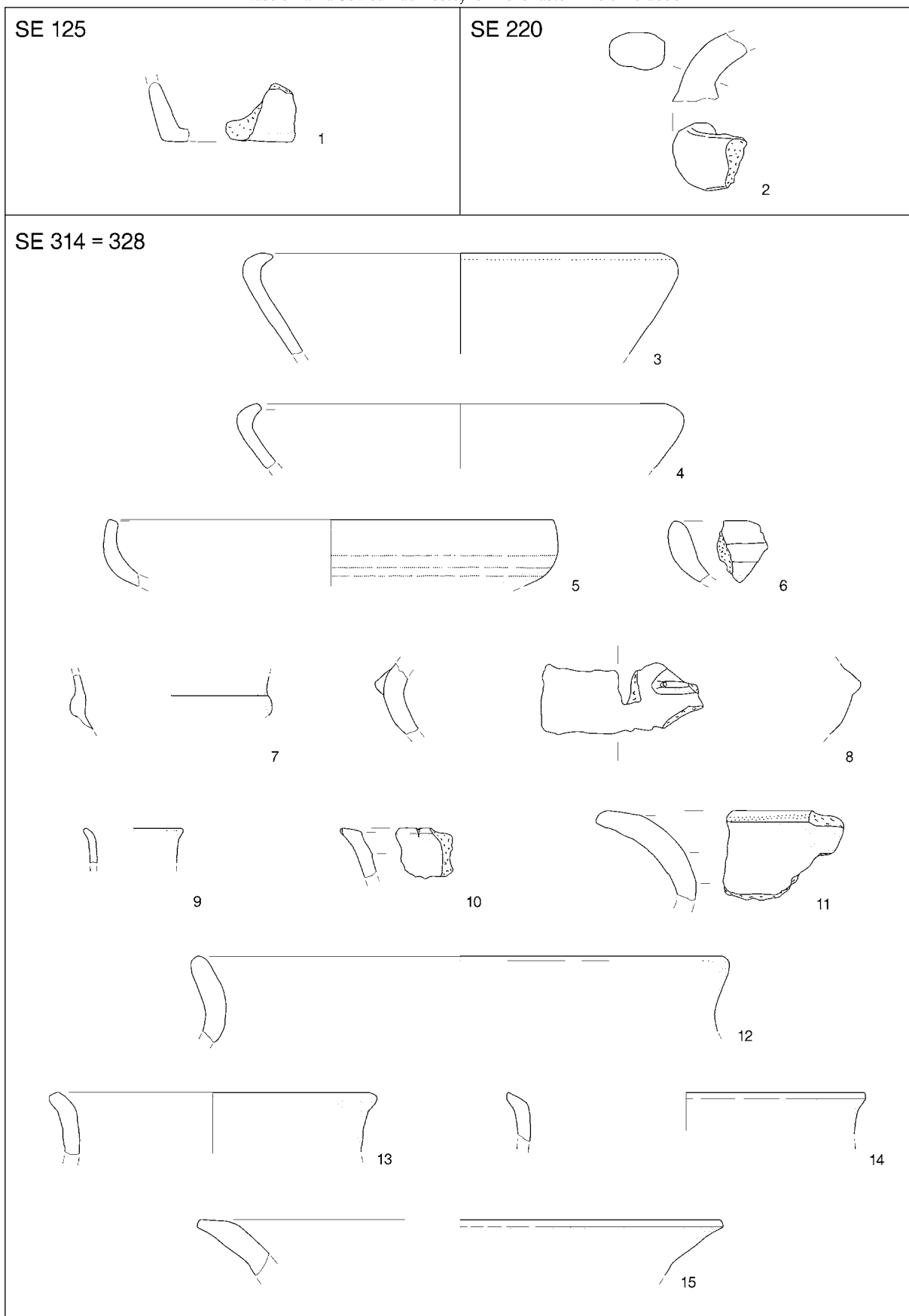
CONCLUSION

During the archeological excavations in 2016, 2017, and 2020, we discovered only modest remains of the Bronze and Early Iron Age settlement on Sovič, which seems to extend mainly over the southern slope of the hill. The finds point to its beginnings in the Middle Bronze Age and its span to the end of the Early Iron Age.

With the fragments of pottery that are chronologically less definable, we attempted to utilize the properties of the different pottery fabrics. We concluded that it is more likely that the vessels from the *Prima età del ferro* were made from the fine- and medium-grained fabrics.

The finds are mostly bound to the regions of Istria, eastern Italy and Posočje (the Soča region), although some of them (especially *Pl. 3: 37* and *Pl. 1: 7*) are connected to central Slovenia, that is mostly the area of Ljubljana. The local component is represented by the Certosa fibula of Type X, variant h or g, after Teržan (1976).

Manca Omahen Gruškovnjak
Avgusta d.o.o.
Mestni trg 15
SI-5280 Idrija
in / and
Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za arheologijo
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
manca.omahen@ff.uni-lj.si

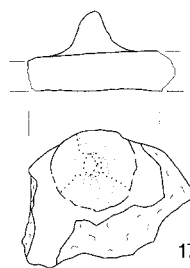
T. 1: Sovič. Območje 1 (1), območje 2 (2), območje 3 (3-15). Vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 1: Sovič. Area 1 (1), Area 2 (2), Area 3 (3-15). Pottery. Scale = 1:3.

SE 314 = 328

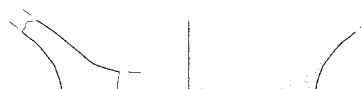
16

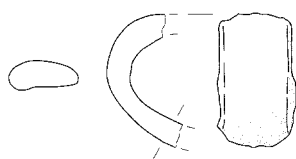
17

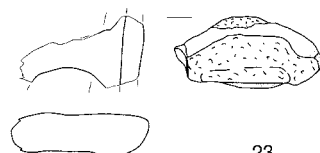
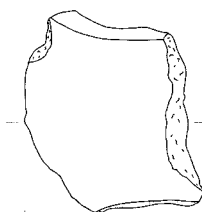
18

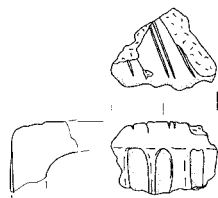
19

20

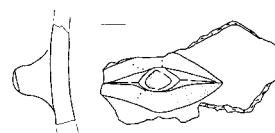
23

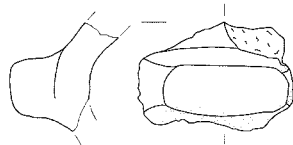
21

22

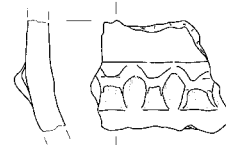
24

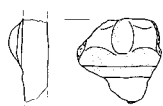
25

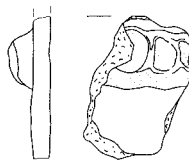
26

27

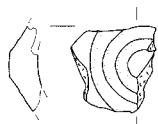
28

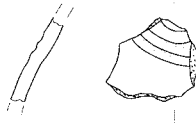
29

30

31

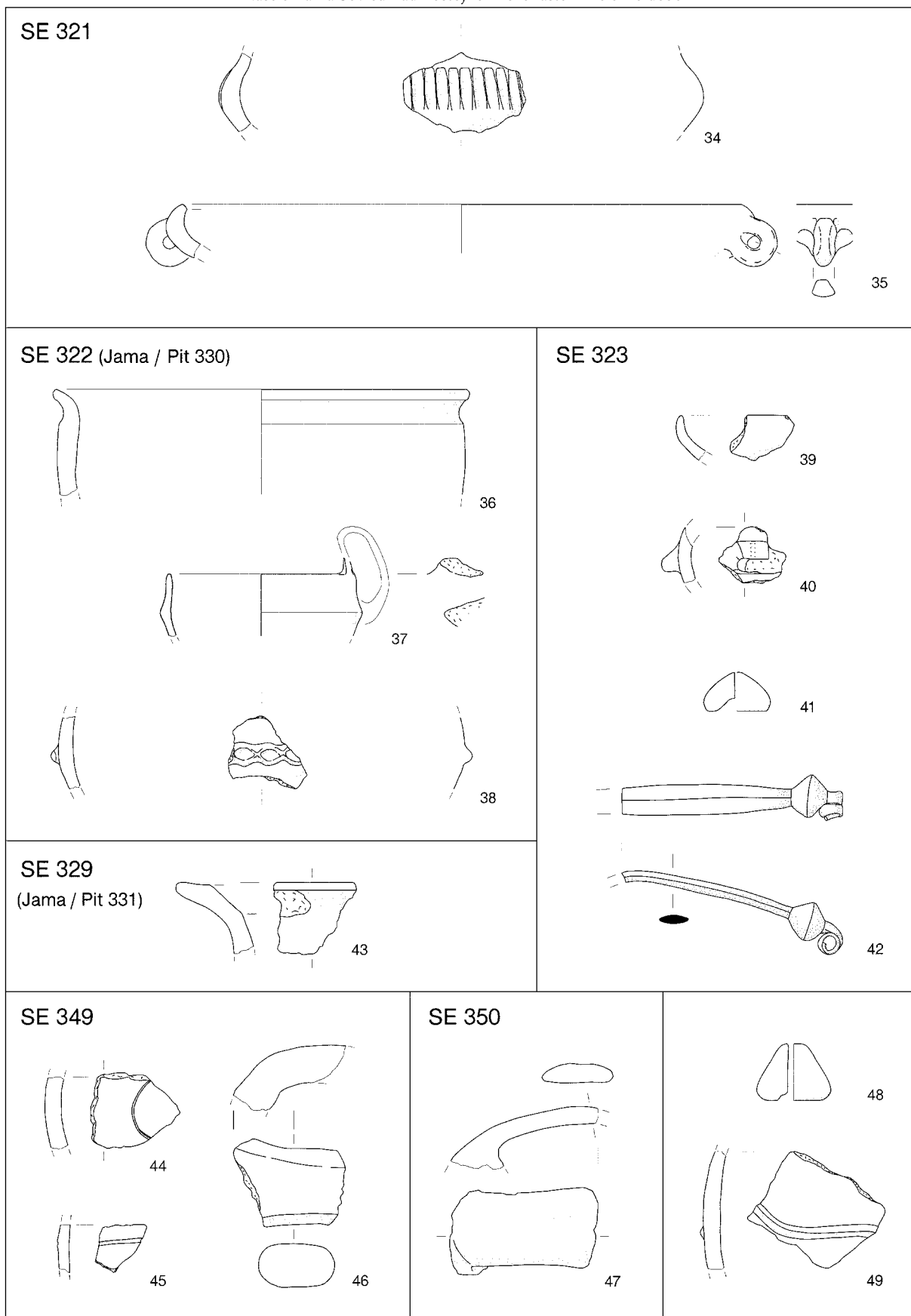

32

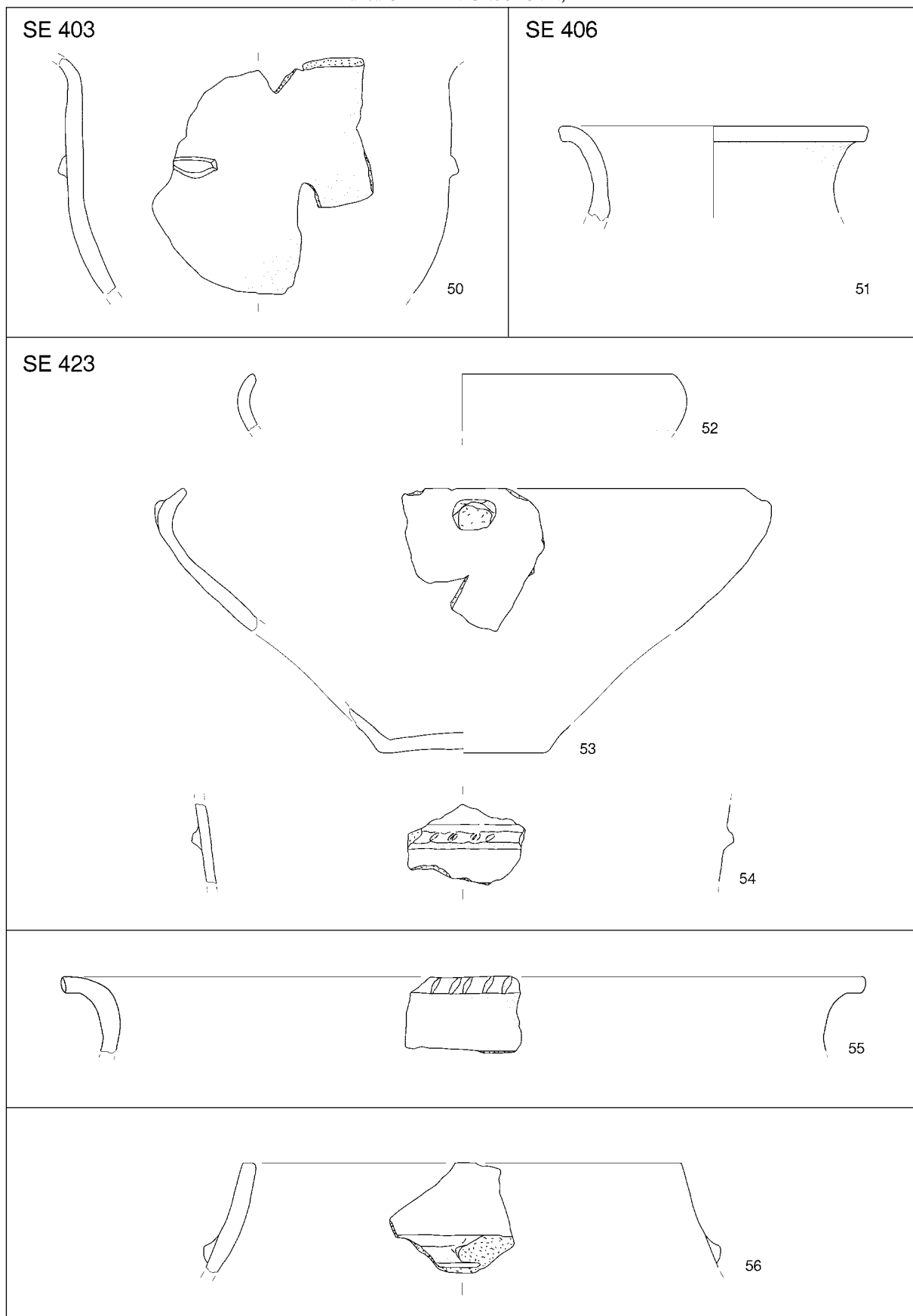

33

T. 2: Sovič. Območje 3. Vse keramika. M. = 1:3.
Pl. 2: Sovič. Area 3. Pottery. Scale = 1:3.

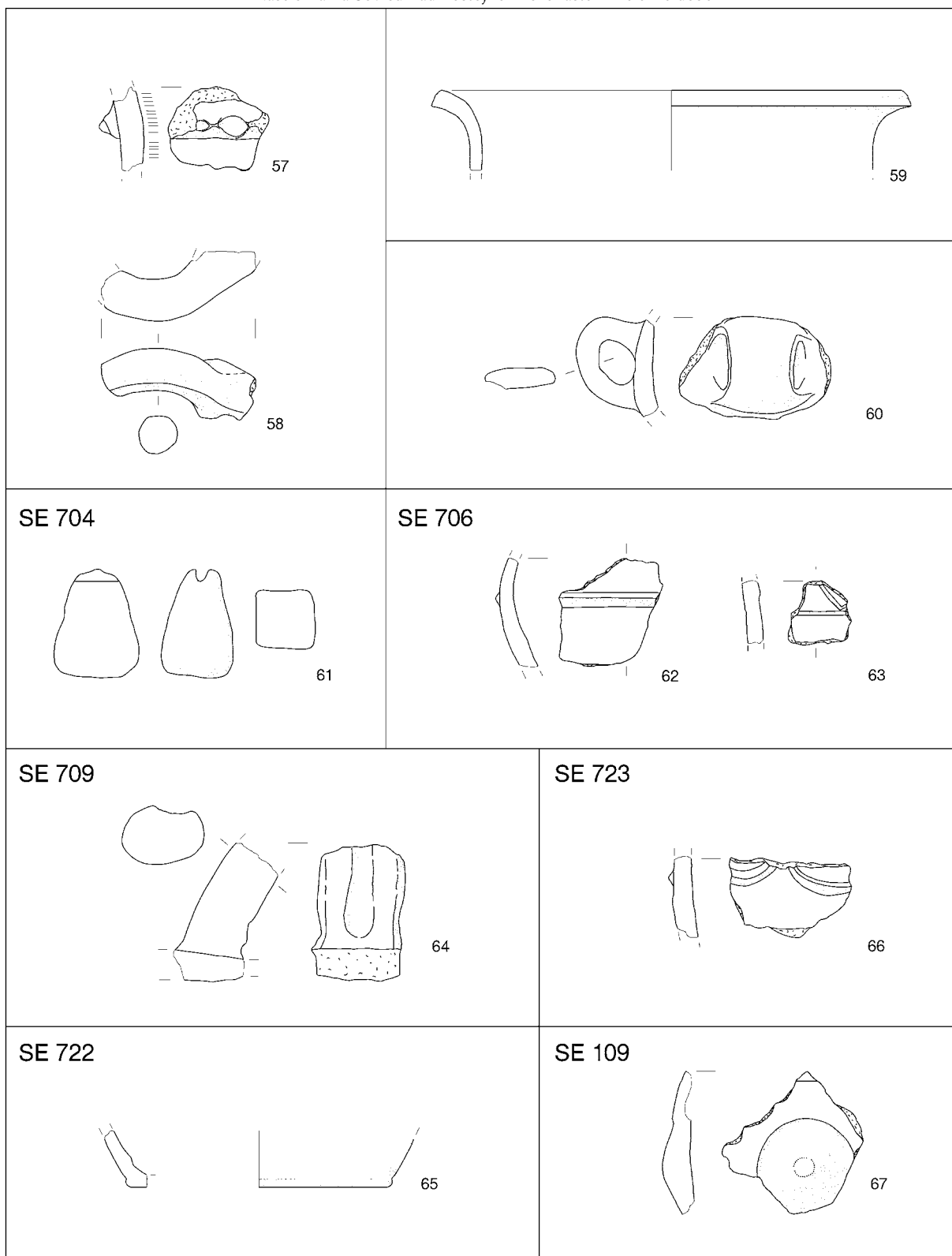

T. 3: Sovič. Območje 3 (34–47); Območje 4, severno od TJ 5 (48–49). 34–41,43–49 keramika; 42 bron. M. 42 = 1:2; ostalo = 1:3.
 Pl. 3: Sovič. Area 3 (34–47); Area 4, north of TJ 5 (48–49). 34–41,43–49 pottery; 42 bronze. Scale 42 = 1:2; other = 1:3.

T. 4: Sovič. Območje 4. Vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 4: Sovič. Area 4. Pottery. Scale = 1:3.

T. 5: Sovič. Območje 4 (57-59); TJ 6 (60); TJ 7 (61-66); R 1 (67). Vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 5: Sovič. Area 4 (57-59); TJ 6 (60); TJ 7 (61-66); R 1 (67). Pottery. Scale = 1:3.